

DOM.

Beteekent: 1. Staat of gesteldheid: *Eigendom, ouderdom, rijkdom*; 2. Vereeniging: *Menschdom, Christendom, Jodendom*; 3. Ambt of heerschappij: *Pausdom, hertogdom* enz.

HEID.

Stelt eene eigenschap zelfst. voor: *schoonheid, wijsheid, traagheid*.

ING.

Ing doet achter het zakelijke deel eens wkw. schier dezelfde dienst als *heid* achter het bijv. nmw., b. v.: *beven, beving, breken, breking* enz.

NIS.

Nis verschilt in beteekenis in zoo verre van *ing*, dat de ww. met *nis* zamengesteld, veelal eenen meer lijdelijken en die met *ing* een meer bedrijvenden zin hebben, b. v.: *getuigenis, kennis, erkenenis*. Maar dit houdt niet altijd streek.

LING.

Ling, van een verouderd wkw. *lingen*, bij iets voegen, van gelijken aard zijn, duidt achter het worteldeel van een wkw. eenen persoon aan die als voorw. der handeling voorkomt: *kweekeling, leerling* is een die *gekweekt* of *geleerd* wordt; zoo ook *vondeling, doopeling* enz. Maar in *smeekeling* en weinige anderen, is de pers. bedrijvend. *Ling* komt ook achter nmww. als *gunsteling, jongeling, tweeling, hoveling*; en dient om bijv. nmww. en bijww. te vormen: *zonderling, mondeling*; in het laatste geval neemt het ook wel eene *s* aan, als *zijdelings, schrijdelings* enz.¹

Men wachte zich van *ing* met voorafgaande *l* van een wkw. van herhaling voor *ling* aan te zien: *mengeling, struikeling*.²

¹ Deze uitg. wordt ook met *lijk* verwisseld, als *mondeling* en *mondelijk*.

² Eer wij van *ling* afstappen, gewagen wij nog van *enkeling*, dat door Hooft gebruikt werd voor het gewone *individu*. Siegenb. heeft omtrent dit w. opgemerkt (Taalk. Mag., D. II., bl. 180) dat het verkieslijk is boven *ondeelige*, waarvan sommigen zich bedienen, en dat men volgens dezelfde regelmaat *eenling* zou kunnen zeggen. Wij gelooven dat deze aanm. behartiging verdient. In Borger's Leerredenen, D. I., bl. 221, lezen wij: "Indien wij van eene algemeene inrigting ten behoeve van het menschelijk geslacht spreken, is het daarom geenszins noodig dat dezelve iederen *ondeelbaren* in het bijzonder betrefte." Dit *ondeelbaar* laat zich nog minder verdedigen dan *ondeelig*.

SCHAP.

Schap is verwant met het ongelijkvl. *scheppen*. De be- teekenissen van dezen uitgang zijn boven (bl. 53) op- gegeven.

ACHTIG en HAFTIG.

Haftig is blijkbaar van *haven* (to have), waarvan wij onder anderen de spreekwijs *have en goed* hebben overge- houden, en *achtig* is van een gelijkbeduidend Moeso- Gottisch wkw. Maar in het gebr. valt op te merken, dat *achtig* den zin des grondwoords verzwakt, b. v. : *roodachtig* is minder dan *rood*, terwijl *haftig* een uitne- menden graad van eene eigenschap aanduidt, als in *manhaftig*, *krijgshaftig* enz. Dat in *waaráchtig*, *leugen- áchtig* en dergelijken, de uitg. *achtig* de kracht heeft van *haftig*, is niet vreemd; want *f* en *ch* zijn wisselletters en de *h*, als bloote aanblazing, gaat ligt verloren.

BAAR.

Baar is van het oude *beren*, waarvan de grondbet. *dragen* is. In den zin van voortbrengen komt het voor in *vruchtbaar*, *dankbaar*; in andere ww. schijnt het tot *zich* *geberen* of *gebaeren*, dat is, *zich als iets voordoen*, te behooren, als *wonderbaar*, *blijkbaar* enz. Van *beren* komt *gebeuren*, en om gebeurlijkheid aan te duiden, staat *baar* veelvuldig achter het worteldeel van een wkw. : *eetbaar*, *leesbaar*, *huwbaar* enz.¹ Bij de dichters ver- vangt het dikwijls de plaats van *lyk*, als in *ontzagbaar* voor *ontzaglyk* enz.

¹ *Openbaar* heeft met dezen uitg. niets gemeen, maar is uit *open* met het ge- lijkbeduidende *baar*, d. i. bloot, zamengevloeid. Dit heeft Adelung, en na hem, Weill. (Taalk. Woordenb. op *baar*) aangetoond. *De openbare zee* zegt men nog wel. Zoodanige herhaling van hetzelfde denkbeeld diende tot ver- sterking gelijk in *algeheel* e. m. a. In *baarblykelyk* vinden wij hetzelfde bestanddeel. De koppeling van *baar* met *lyk*, als *wonderbaarlyk* en derge- lyken, komt ons voor misbr. te zyn.

LIJK.

Dit is blijkbaar de wortel van *lyken* of *gelyken*. Deze uitg. dient om met wkw. en nmww. bijww. en bijv. nmww. te vormen: *merkelijk*, *vijandelyk*, *vriendelyk*, *zwakkelyk*. Over het misbr. van dezen uitg. zie boven (§ 265) en over de uitspr. (§ 52).

Bij Borger Leerr., D. I., bl. 73, lezen wij *tijgerlyke krachten*, en bl. 254: *de bedrijveljke wereld*, waar *bedijveljyk* nog iets anders schijnt te zyn dan *bedrijvig*. Aan zulke mannen als B. mag men de vrijheid wel toekennen om de

taal met nieuwe ww. te verrijken. Dat Weilands Taalk. Woordenb. niet vrij van leemten is, kunnen zij die het gebruikt hebben, best weten : *bedrijvig* is één van de ww. die men daar te vergeefs zoekt.

ZAAM.

De wortel van *zamen*, waarvan *zamelen*, geeft met iets begaafd zijn te kennen : 1. Achter een zelfst. nmw. : *deugdzaam*, *vreedzaam* ; 2. Achter het worteldeel van een wkw. : *opmerkzaam*, *verdraagzaam*.

HAND en LEI.

De oorsprong dezer uitgg. is eenigzins duister : in de toepassing komen zij vrij wel overeen, en dienen beiden om bijww. van soort te vormen : *tweederlei*, *velerhande*, voorheen ook *tweederleijen*, *allerhanden* enz., gelijk men nog zegt *allerleijen aard*.

Hand, als lichaamsdeel, heeft blijkbaar met deze samenstellingen niets te doen. Dat *hand* van een aloud w. geslacht of soort beteekenende afstamt, kan men bij Adeling en nog uitvoeriger in Hamakers Akad. Voorl., bl. 44—47, zien. Wij geven in bedenking of ditzelfde *hand* niet voorkomt in *naderhand*, *van langerhand* en zelfs in *stormenderhand*, d. i. bij wijze van storm ; en in *handzaam* (handsome) dat, wat de bestanddeelen betreft, juist met *aard-ig* overeenkomt, waarvan het in bet. niet veel verschilt.

LOOS.

Loos is van *liezen* thans *verliezen*, en geeft berooving te kennen : *hulpeloos*, *magteloos*, *ijverloos*.

ZALIG.

Zalig bestaat uit *zal*, waarvan de oorspr. duister is, en *ig*. Bij ons komt dit w. slechts in de samenstellingen *rampzalig* en *gelukzalig* voor, terwijl het op zich zelve staande met het laatstgenoemde gelijkbeduidend is.

Deze uitg. komt bij de Duitschers veelvuldiger voor, als *redselig*, spraakzaam ; *savmselig*, nalatig ; *leutselig*, minzaam. Een oud w. *sal* beteekende volgens Adeling getal of menigte.

TIEREN.

Tier schijnt oulings *aard* beteekend te hebben, van daar nog het wkw. *tieren*, aarden, wel uitvallen. *Goedertieren* is dan van goeden aard, goedaardig. Voorheen zeide men ook *kwadertieren*.

Van *ti-en* of *tij-en*, d. i. trekken. *Tier* is dus trek, geneigdheid, of aard. (Zie Bild. Geslachtl. op *Tier*.)

Voltoonige uitgangen.

303. Daar deze meestal uit andere talen ontleend zijn, zullen wij met eene korte vermelding kunnen volstaan :

IJ of IE, overeenkomende met den Lat. uitg. *ia* in *abbij, theorie* enz.

ERIJ, achter het worteldeel van *wkww.*, in twee betekenissen: eene herhaalde handeling, als *rooverij, snorkerij* enz.; de plaats waar eenig bedrijf wordt uitgeoefend: *visscherij, weverij, glasblazerij*.

IN, om V. nmww. te vormen: *koningin, herderin*.

ESSE, van gelijke bet. als in *voogdesse*; thans veelal op *es* afgekort: *priesteres, tooveres*.

AGE of AADJE: *plantage, vrijage (vrijaaдже.)*¹

OEN: *plantsoen, latoen, blazoen, fatsoen*.

ATIE (*ation* Fr. en Eng.): *combinatie, terminatie, katechisatie*.

MENT: *parlement, document, complement*.²

ENT: het Lat. *ens* uitg. van het participium praesens: *student, patent*,³ *absent*.

TEIT, het Lat. *tas* en Fr. *té*: *majesteit, soevereiniteit*.

EREN, basterduitg. van *ww.*: *braveren, proberen, regeren*.

EEL, het Fr. *eau*: *kasteel, château* (Lat. *castellum*).

IER, het Fr. *ier* een persoon: *tuinier, lansier, barbier*.⁴

AAN of EIN, het eerste van het Lat. *anus*, het tweede van het Fr. *aïne*: *Afrikaan, Spartaan; kapitein, kastelein*.

IST, een persoon: *pianist, fluitist, trappist*.

IET, een persoon: *bandiet, hermiet*.

ET, van het Fr. *et*: *genet, helmet, banket, salet*.

¹ Dit *aadje* is van alle verbasteringen in onze taal voor mijn oor en oog de aanstootelykste. Indien ik hier naar de spelling moest uitspreken, dan zou ik zonder bedenking liever met het gepeupel *erjasie, bagasie, plantasie* schrijven en uitspreken. Maar wij behoeven tot dat uiterste niet te komen; wij kunnen met de Fransche *g*, die wij in *genie, passagier* enz. gebruiken, *bagage, plantage* spellen, en indien wij om den Holl. wortel geen *vrijage* willen schrijven, dan gebruiken wij daarvoor liever *erjierij*. Voor de spelling *age* hebben we eenen voorstander, die als man van smaak en geleerdheid althans niet verwerpelijk is, Mr. C. M. van der Kemp. (Men zie 's mans gevoelen in het Taalk. Mag., D. II., bl. 96).

² *Complement* moet niet met *compliment* verward worden. Het eerste is van het Latijn *complere*, aanvullen; van daar in de meetkunst een complements- of supplements-hoek: het tweede komt van het Fr. *plier*, buigen.

³ *Patent*, bij verkorting voor *litterae patentes*, een open brief.

⁴ De uitg. *ier* wordt door het toevoegsel *ster* V., als *herbergierster, tuinierster*; maar in *kamenier* is dit om de bet. des woords onnoodig.

Over inlassching of ingeschoven letters.

304. Het inlasschen van eene of meer letters, die noch tot het zakelijke deel des woords, noch tot een voor- of achtervoegsel behooren, vindt plaats om welluidendheid

te bevorderen, of om dubbelzinnigheid voor te komen. Voorbb. van inlassching welluidendheidshalve zijn :

1. De *n* in *slavernij*, *spotternij*, *razernij*.
2. De *d* in *bestuurder*, *tegenwoordig*,¹ *branden*.
3. De *p* voor den uitg. *je* in ww. op *m*: *boompje*, *stroompje*.
4. De *t* op gelijke wijs achter *l*, *n*, *r*, *w* of eene klinker: *appeltje*, *tuintje*, *boortje*, *meeuwteje*, *eitje*, *maatje* enz.

5. Om gemak van uitspr. nam de verouderde uitg. van verkleining *ken* eene *s* voorop, wanneer het w. op *k* of *ng* eindigde: *boekskén*, *ringskén*.

6. Hiertoe behoort ook de verdubbeling der eindletter met eene toonlooze *e*, waarop dan de ingeschoven *t* volgt: *valletje*, *schelletje*, *sterretje*, *zonnetje*, *krabbetje*, *tobbetje*; waarbij echter de duidelijkheid tevens bedoeld wordt: men denke aan *kindje* en *kinnetje*, *lampje* en *lammetje*, *stampje* en *stammetje*, *pandje* en *pannetje*, *kantje* en *kannetje*, *mandje* en *mannetje*, *speldje* en *spelletje* enz.

7. De *t* voor *lijk*, in *eigentlyk*, *wezentlyk*, *opentlyk*, en weleer ook voor *heid*, in *gelegenheid*, *ervarentheid* enz.

8. De *e* voor *ling*, *lijk*, *loos*, *nis*: *vreemdeling*, *bedenkelyk*, *slapeloos*, *belydenis*.

¹ Zoo blijkt dan dat woord met tegenwoordig niets te doen heeft, terwijl voor klankverwisseling is voor waar, van het oude waren voor zijn of wezen, gelijk ook het H. D. *gegenwartig* aanwijst. Maar ook in antwoord en antwoorden heeft men verkeerdelijk aan een tegenwoord of iets dergelyks gedacht, waar men alleen aan eene toewending of liever toegewend zijn denken moest. Dat het niet van woord moest afgeleid worden, heeft Adelung, dunkt mij, overtuigend aangewezen. Deze beroept zich onder anderen op het V. gesl. van het H. D. *Antwort*, terwijl wort O. is. Wij voegen hierbij, dat het in al de oude taaltakken, gelijk men in de Geslacht-toetsen van 'ten Kate zien kan, O. was, en dat antwoorde, bij onze voorouders, even als bij de Duitschers V. was, blykens onze Bijbelvert.—Voorbb. van dit gebr. levert de Jagers *Taalk. Handleiding tot de Statenoverzetting* enz. Ten overvloede merken wij nog aan, dat een tegenwoord ten minste eene voorafgaande toespraak onderstelt; maar nu vinden wij in onze Bijbelvert. op vele plaatsen antwoorden waar eene redewisseling begint, als Richt. xviii. 14; 1 Sam. xiv. 28; Jes. xiv. 10; Dan. ii. 26; Matth. xi. 25; xvii. 4; xxii. 1; xxviii. 5; en vele andere plaatsen; zoo ook het zelfst. de antwoorde in den zin van rede of zeggung: Spr. xv. 1, en 23; xvi. 1. Deze bet. des woords is den anders naauwkeurigen De Jager ontgaan. Door vergelyking met het Eng. *answer*, zien wij dat de *d* niet tot het zakelyke deel des woords behoort, even min als de kl. *oo*, die in geen der oude taaltakken (verg. Geslacht-toetsen als boven) gevonden wordt.* Tegen al het aangevoerde staat Bild. *stokje alleen* met zijn "woorde V. woor-ede, waar-ede, dat is verneming, van waren, ontwaren," en dat zonder een enkel voorb. bij te brengen.—Dat de woorst bij M. Stoke en anderen niet V. enkelv. maar O. mrv. is, kan men bij Hoogstraten (voorrede, § 112) zien, en nog uitvoeriger in J. Clarisse's zevende proeve v. taalk. in het Taalk. Mag., D. iv., bl. 449.

* Ook h. oud Holl. had *antwerden*.—Zie Jonckbloets Specimen uit van Velthems Spiegel Historiae, III. 40.

Letterverzetting.

305. Letterverzetting heeft meestal gemak van uitspr. ten doel. In onze taal wordt dit middel niet veelvuldig gebruikt, en betreft voornamelijk ww. waarin de *r* voorkomt. Zeide men weleer *born, bernen, vurcht (vrees)* enz., thans zeggen wij *bron, branden, vrucht*; dit laatste in de zamenst. *godsvrucht*, dat hetzelfde is als *godvreezendheid*. Zoo zijn *vrek* en *verken* of *varken* misschien hetzelfde, zoodat de naam *vrek* aan een gierigaard gegeven wordt om zijn varkensachtige morsigheid; zoo zijn *trap* en *terp, sterk, strak* en *streng* (Eng. strong) verwant; *kersten* was oud Holl. voor *Christen*, van daar nog *Kersdag*; en aanmerkelijk grooter wordt de lijst van voorbb. wanneer men onze taal met andere talen vergelijkt. Immers zeggen wij *vorst, korst, borst, wrat, kers* of *kors, sprank* enz.; de Engelschen *frost, crust, breast, wart, cresces, spark* enz. Wederom zeggen wij *bord* (oul. *berd*), *tarnen*, de Duitschers daarentegen *Brett, trennen* enz. Voeg hierbij, dat in sommige ww. op *es*, zoo niet in alle, deze uitg. uit het verouderde *se* door omzetting ontstaan is: men zeide *priesterse, danserse, zangerse, meesterse* enz. (Zie ook § 300 op UW).

Zamentrekking.

306. Door zamentr. wordt uit twee lettergr. ééne: *gestaag* (gestadig), *vuiig* (vuidig), *dadn* (daden), *doñn* (do den). Voorbb. van sterke zamentr. zijn *gaan, staan* en *slaan*, uit *gangen, standen, slagen*.

Zoo zou *leelijk* van *leedelijk*, *balling* van *banneling*, *tergen* van *terrigen* zijn. Sometijds bepaalt zich de zamentr. tot het uitlaten van eene enkele letter, als *deesem* voor *deegsem*, waarbij dan wel verandering van vokaal plaats vindt: *zeide, leide*; voor *zegde, legde*; ik *houde*, *woude, zoude*, van *holde, wolde, zolde*; *gouden* voor *golden* of *gulden*, *zout* van het oude *zalt* enz. Zou zijn *boud, koud, oud*, in het Eng. *bold, cold, old*; en ons *hout*, *woud, smout*, zijn bij de Duitschers *Holz, Wald, Schmalz*. (Zie voorts § 297 over onvolledige voorvoegsels, en § 300 op *de, te, em, isch* en *ste*.)

Letterwisseling.

307. Hoe de klinkers onderling verwisseld worden hebben wij boven, bij de behandeling der ongelijkvl.

wkww., reeds gedeeltelijk aangetoond. Maar daar heeft de verwisseling haar doel en hare bet.; in honderd andere gevallen is zij bloot dialectverskil. Zie hier eenige voorbb. van vokaalverwisseling:

A met *e*: *warm, werm*; *aa* met *ee*: *laag, leeg*; *paard, peerd*;

E met *a*: *ster, star*; *ee* met *ei*: *teeken, teiken*;

E met *eu*: *spelen, speulen*; *ee* met *ie*: *steen, stien*;

E met *i*: *smelten, smilten*; *i* met *e*: *villen, vellen*;

E met *u*: *spel, spul*;

Eu met *oe*: *beuken en boekenhout*; *eu* met *o*: *leugen logen*;

I met *ij*: *begrip en begrijp*; *o* met *u*: *gekorven, gekurven*;

Ie met *ui*: *kieken en kuiken*; *u* met *i*: *rundvlesch, rindvlesch*;

U met *o*: *gunst en gonst*; *y* met *i*: *Egypte Egipte*.

Bijzonder veranderlijk zijn de vokalen voor *r*: zoo was de verl. *T.* van *sterven* weleer *starf, storf, sturf* of *sterf*, en thans *stierf*.

Aan veel minder verwisseling zijn de medeklinkers onderhevig. Van den overg. van zachte letters tot hare hardere klankverwanten, waardoor *b, d, v, z*, in *p, t, f, s*, en *ng* in *nk* veranderen, zullen wij nader bij de spelling spreken. Opmerkelijk is ook de overg. van *d* tot *j*, waarbij de vorige vokaal door eene *i* gewijzigd wordt: *braden, brayen*; *roden*, (gelijk men weleer zeide) *roeijen*, waarvan *roeimeester*, gelijk men nog *roede* zoo wel als *roei* zegt; ook van *d* tot *w*: *schouder, ouders*; *schouwer, ouwers*. Niet zelden verwisselen *p, k*, of ook *f* met *ch*: voor *graft, kraft* en *gekoft* zeggen wij thans *gracht, kracht* en *gekocht*; *heft* en *hecht* worden nog dagelijks verwisseld. De *p* werd door *ft* vervangen: voor *wijdloopig* las men oulings *wijdluftig*, dat onder anderen ook bij Ten Kate in *wijdluchtig* overgaat, of ging over in *ch*: *krocht* van *kruipen*; en *wachten* is intensivum van *waken*.

Intensiva zijn wkww. die de bet. van het grondw. versterken, en deze versterking door verharding of verscherping van den wortel-consonant uitdrukken, als *honger* en *hunkeren*, *bugen* en *bukken*, *zuijgen* en *zwichten*, *knoopen* en *knochten*, *stijven* en *stiften* of *stichten* enz.

Overgang tot de Spelling.

308. Verdere uitweiding over dit onderw. mogen we ons hier niet veroorloven, te meer daar wij in de vol-

gende hoofdstukken over spelling, nog dikwijls op het hiervoren aangestipte zullen moeten terugkeeren.

Wij hebben niet geschroomd bij dit onderw. wat lang stil te staan, omdat wij het voor bijzonder leerzaam houden. Men wachte zich slechts voor twee uitersten: het eerste, van naar hersenschimmige theoriën de afl. der ww. te dwingen; het tweede van op den klank af over de bestanddeelen der ww. uitspraak te doen. Door de eerste dwaling ziet men zich genoodzaakt wortels te onderstellen, en door de tweede vervalt men tot zulke afleidingen, als *zondvloed* van *zonde*, zedelijk kwaad, en *vloed*. Wij vermoeden dat de verwisselbaarheid der klinkers aanleiding gegeven heeft tot menige dwaling, maar zulk vermoeden kan wel uitnoodigen tot onderzoek, maar bewijst op zich zelve niets. Voor onderzoeklievenden geven wij ten slotte een paar gissingen. Zou oor in *domoor*, *sottoor*, (bij Koornh.) *druuloor*, wel iets meer zijn dan klankverwisseling voor *er*? Zijn *sieraad*, *kleinood* en *armoede* door inlassing uit *sterde*, *kleinde* en *armde* of *armte* ontstaan? Is *aam* in *ligchaam* iets anders dan *em* in *boezem*?

.....

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE REGELS OVER DE SPELLING.

Wat spelling is.

309. Spelling is dat gedeelte der spraak., dat ons het regt gebr. der schriftteekens leert, om ww. voor het oog af te beelden.

Eerste regel.

310. SCHRIJF GELIJK GIJ SPREEKT. Deze regel, te regt de natuurwet der spelling genoemd, vloeit van zelve uit de bovenstaande bepaling. Maar hij onderstelt dat men wél spreekt, en dat is overal, maar althans aan de Kaap, eene zeer gewaagde onderstelling. Dubbel noodig is derhalve de nadere omschrijving door Siegenbeek daarbij gevoegd: *Rigt u in het schrijven naar de zuiverste en meest beschaafde uitspraak.*

Tweede regel.

311. LET OP DE AFLEIDING DER WOORDEN. Deze regel strekt tot bevordering der duidelijkheid: immers door de afl. in acht te nemen, schrijven wij elk gedeelte van een w. met de daartoe behoorende letters, en hierdoor worden wij in staat gesteld om de bet. van het geheel uit de ons bekende deelen op te maken. Het spreekt van zelf, dat hier vooral de naaste en blijkbare afl. in aanmerking komt: de meer verwijderde en twij-

felachtige kan niet wel tot een rigtsnoer dienen. Ook is men aan de afl. niet zoo gebonden, dat men niet hier en daar, welluidendheidshalve, eene letter zou mogen inlasschen of uitlaten. Dusdoende gedraagt men zich immers naar den regel: *Schrijf gelijk gij spreekt*. Om dien zelfden regel is het, dat de afl. dikwijls wijken moet voor het gevestigd gebr. Zoo zeggen en spellen wij *heuwel* en *uitbreiden*, hoewel de afl. ons tot *heven* (heffen) en *breed* terug brengt.

Ondoelmatige regels der spelling.

312. Men wachtte zich voor regels der spelling, die, van een verkeerd beginsel uitgaande, tot wanspelling voeren. Wij zullen er een drietal beschouwen, en kortelijk aanstippen waarom zij af te keuren zijn :

De eerste regel dien we afkeuren is deze: *Gebruik geen vreemde schriftteekenen*. Deze dwaling is bij de behandeling der letters reeds bestreden. Wij verwijzen dus naar § 6, 7, 10, 14 en 15.

De tweede regel daar wij ons niet mede vereenigen kunnen, gebiedt ons gelijkkluidende ww. voor het oog te onderscheiden. Dit is in veel gevallen ondoenlijk en daarenboven ook onraadzaam, omdat daardoor de afl., die vrij wat meer tot duidelijkheid bijdraagt dan eene willekeurige verscheidenheid van spelling, menigmaal zou verloren gaan. Waar de afl. of ook het gevestigd gebr. tweederlei spelling wettigt, daar heeft zij ongetwijfeld hare nuttigheid; maar in elk ander geval mag men er gerust van afzien.

De derde regel, daar men onnoodig ophef van maakt, is de zoogenaamde wet der spaarzaamheid, welke gebiedt niet meer letters te gebruiken dan in de uitspr. gehoord worden. Naar dezen regel zouden wij *mens, wens, fons, kasje*, in plaats van *mensch, wensch, fonds, kastje* enz. moeten schrijven; ook *bestiren, bomen, tekenen*, in plaats van *bestieren, boomen, teekenen*. Kortom wij zouden, om eene enkele letter te besparen, het tweede grondbeginsel der spelling, de afl., moeten verzaken.

Overgang tot bijzondere regels.

313. Wanneer men de algemeene regels der spelling in dit hoofdstuk vervat naauwkeurig in acht neemt, zal men zelden in het geval zijn van bijzondere regels te be-

hoeven. De gevallen waarin zij te pas komen, zullen wij onder de volgende hoofden kortelijk behandelen: 1. Onderscheiden gebruik van klankverwanten; 2. Verdubbeling van schriftteekens; 3. Inlassching van eene letter in zamenstellingen; 4. Spelling van vreemde ww.; 5. Het afbreken van ww. aan het einde van eenen regel.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

ONDERSCHIEDEN GEBRUIK VAN KLANKVERWANTEN.

IJ en EI.

314. Schrijf met *ij*:

a. Alle ongelijkvl. wkww., ook zulke die zoo wel ongelijk- als gelijkvl. voorkomen, als *hijnschen, krijnschen, hijgen* enz.

b. Alle wkww. die van een nmw. afgeleid zijn, dat de *ij* heeft: *bedijken, verwijden* enz.

c. De uitgg. *rij* en *nij*: *burgerij, slavernij* enz.

d. Alle ww. die in het Fr. of Eng. *i* hebben: *olijf, patrijs, paradijs* enz.

e. Alle ww. waarin de *ij* doorgaans of voor het minst somtijds met den *i*-klank gehoord wordt: *grijnen, ijdelheid, kolijk* enz. (Verg. § 46.)

Schrijf met *ei*:

1. Gelijkvl. wkww. Uitz. *beklijven, mijmeren, prijken, kwijnen* en *zijpen*, het grondw. van *zippelen*.

2. Alle ww. die in het Fr. of Eng. *ai* hebben: *fontein*, (*fontaine*), *brein*, (*brain*).

3. Alle waarin *ei* uit het Fr. *ée* of *é* ontstaan is: *gelei, liverei, pastei*.

4. Alle waarin *ei* door zamentr. uit *ege* ontstaat: *dweil, keil, teil* enz.

5. Alle die den klank *ei* met *ee* verwisselen: *klein, geheim, heiland, heilig, meineed*.

6. De uitgg. *lei, heid* en *teit*.

315. *Lijst ten betoog strekkende van eenige der opgegeven regels over de spelling met ij en ei.*

Aanbei	feit (2), fait
andijvie (d), endive	feitel
anijs (d), anise	fijmelen (e)
arbeid	fijn (d), fine
azijn	fijt
Balein (2), balaine	flerecijn
begijn	fontein (2), fountain
bei (2), baie	Galei
beide	galerij (d), galerie
beitel	geheim (5)
beleid	geil
bereiden (5)	geinster
bereids (5)	geit
bescheid (5)	gerei
bij (e)	gerijven (e)
bijbel (d), bible	gesmijde, van het ongelijkvl.
bijl (d), bill	smijden
bijster (d), la bise	getij, van tijgen
blijde (d), blithe	gijl
blei (2), blay	gijpen
blein (2), blain	gijzelen
bombazijn (d), bombasin	grein (2), grain
breidel (d), bridle, uitz.	grijnen (e)
breijen (2), braid	grijzen (d), to grin
brein (2), brain	grijs (d), gris
brij	Hakkenei (3), haquenée
brijzelen (d), briser	hamei
Deinen	harpij (d), harpie
deinzen	haverij
dij (d), thigh	heide
dijk (d), dike	heiden
dijzig (d), verw. met dizzy	heiland (5)
dolfijn (d), dolphin	heilig (5)
dozijn, F. douzaine (uitz.)	heim (5)
dweil uit dwegel (4)	heinde
Ei (4), in het Eng. egg	heinen
eigen (2), Schotsch ain	IJdel (e)
eik (5)	ijk
eikel (5)	ijl (e)
eiland (5) ?	ijs (d), ice
ende, verwant met end (5)	ijver (e)
Fabriek (e)	ijzegrim (e)

ijzel
 ijzer (*d*), iron
 Kandij
 kapitein (*2*), captain
 karabijn (*d*), carabin
 karmozijn (*d*), cramoisie
 karwei
 kastelein (*2*), châtelain
 kastijden (*d*), to chastise
 katijvig (*d*) caitiff
 kei
 keilen (*4*), keil uit kegel
 keizel
 keizer
 klei (*2*), clay
 klein (*5*)
 knijf (*d*), knife
 knijzen (*e*)
 koffij (*e*)
 komenij (*e*)
 konfijten (*d*), confire
 konijn
 krijt (*2*), craie
 kronijk (*e*)
 kwijl
 kwijnen, oul. ongelijkvl.
 Labbei
 lakkei (*2*), laquais
 lamprei
 lavei
 lei
 liverei (*3*), livrée
 lij
 lijf (*d*), life
 lijk
 lijn (*d*), lime
 lijn (*d*), line
 lijnwaad (*d*), linen
 lijst (*d*), list
 lijster
 Magazijn (*d*), magazine
 medicijn (*d*), medicine
 mei (*2*), May
 meid, zamentr. van maget
 meijer

meined, (mein voor gemein,
 dat is ontwijd.)
 mijl (*d*), mile
 mijmeren
 mijn (*d*), mine
 mijt
 mijter (*e*)
 Nijd
 nijver (*e*)
 Olijf (*d*), olive
 Paleis (*2*), palais
 paradijs (*d*), paradise
 pastei (*3*), pâté
 patrijs (*d*), perdrix
 peinzen, oul. pensen van penser
 pij
 pijn
 pijnboom (*d*), pine
 pijn of pijn (*2*), pain
 pijp (*e*)
 plein (*2*), plain
 pleister (*2*), plaister
 pleiten (*2*), plaidier
 polijsten (*d*), to polish
 porselein (*2*), porcelain
 porselein (*2*), purslain
 prei (*5*), H. D. Porree
 prij
 priken
 profijt (*d*), profit
 Rabbijn
 radijs (*d*), radish
 ratijn
 ravelijn (*d*), raveline
 razijn (*d*), raisin
 rei
 reiger
 rein
 rij
 rijfelen
 rijk (*d*), rich
 rijm (*d*), rime
 rijp (*d*), ripe
 rij's
 rijst (*d*), rice

robijn (<i>d</i>), rubis	vijand (<i>d</i>), fiend
Satijn (<i>d</i>), satin	vijf (<i>d</i>), five
schrijn (<i>d</i>), shrine	vijg (<i>d</i>), fig
schijf	vijl (<i>d</i>), file
sein	vijver (<i>e</i>), vivarium
serafijn (<i>d</i>), séraphin	vijzel
slijk	vleijen (5), H. D. flehen
slijm (<i>d</i>), slime	vlijen (<i>d</i>), plier
soldij	vlijm (<i>e</i>)
spijker (<i>d</i>), spike	vlijt
spijl	vrijen, ongelijkvl.
spijs	Wei
steiger (4), verw. met stegel	weide
steil (4), uit stegel	weidsch
stijl (<i>d</i>), stile	weinig (5), H. D. wenig
Teil (4), uit tegel	weite
tijd (<i>d</i>), oud Eng. tide	wijf (<i>d</i>), wife
tijger (<i>e</i>)	wijk
tijk (<i>d</i>), tick	wijl (<i>d</i>), while
tijm	wijn (<i>d</i>), wine
treil (4)	wijs (<i>d</i>), wise
trein (2), train	wijze (<i>d</i>), wise
trijp (<i>d</i>), tripe	woestijn
twijfel	Zeil (2), sail
twijg (<i>d</i>), twig	zeissen
twijn (<i>d</i>), twine	zijsje
Vallei (3), vallée	zwijdig
veilig	zwijn (<i>d</i>), swine.
venijn (<i>d</i>), venin	

De bovenstaande lijst, uit Siegenb. Woordenb. voor de spell. uitgetrokken, bevat 229 ww. De letters en cijfers achter dezelve geplaatst, verwijzen naar de regels der voorgaande paragraaf. Tot bekorting hebben wij de ww. tot de regels *a b. c. 1. en 6.* behorende, als genoegzaam bekend, uitgelaten. De bijgevoegde Fr., Eng. of H. D. ww., zijn niet altijd de juiste vertaling van het Holl., maar wijzen alleenlijk de verwantschap aan. Ruim 70 ww., daar niets achter staat, kunnen tot geen der opgegeven regels gebragt worden. Wij durven derhalve aan deze lijst geene waarde toekennen, geëvenredigd aan de moeite die zij gekost heeft.

Klankverwante medeklinkers.

316. Wij hebben dezelve § 54 opgegeven, en toen voorloopig aangetoond, dat, met betrekking tot *f* en *v*, *s* en *z* de uitspraak tot rigtsnoer voor de spelling dient.

Deze kan dus alleen twijfelachtig zijn in ww. waarin *b*, *d* of *g* tot *p*, *t* of *ch* verhard worden. Wat de *b* en *d* aangaat, behoeft men een w. slechts te verlengen door er een of anderen buigingsuitg. aan te voegen, om terstond te weten welke letter men bezigen moet. In *brood*, b. v., hoor ik den eindklank *t*, maar verleng ik het tot *brooden*, dan weet ik dat ik met *d* spellen moet. Zoo kan ik uit *gereeder*, *krabben*, *ribben*, *steden* enz. te weten komen, dat ik *gereed*, *hij krabt*, *een rib*, *de stad* met *d* en *b* schrijven moet; terwijl *kluiten*, *stippen*, *schapen* mij even zeker naar een enkelv. *kluit*, *stip*, *schaap* verwijzen. Hetzelfde middel geeft ook ten opzichte van *g* of *ch* de noodige inlichting, wanneer zij als sluitletter voorkomt; immers het mrv. *troggen*, *vlaggen*, *dragen*, leert mij *trog*, *vlag*, *draagt* schrijven. Wanneer de keekklank op *t* stuit, neemt men de afl. te baat, en schrijft *bragt* van *brenge*, en *dacht* van *denke*; *betigten* van *tijge*; *dig* van *dijge*; maar *dicht* van *denke* enz. Ook hetgeen § 307 van de verwisseling van *k*, *p*, *f*, met *ch* gezegd is, komt ons hier te stade. Wij schrijven dan *echter*, *gracht*, *lucht*, omdat men oulings *efter*, *graft*, *luft* zeide; *nicht* uit *nifte* of *nefte*, het V. van *neef*; *zacht* en *zucht* om het H. D. *sanft* en *Seufzer*; zoo ook *verknocht* van *knoopen*, *gezocht* van *zoeken*.

In de meeste gevallen kan men vóór *t* veilig *ch* gebruiken, wanneer de naaste afl. ons niet tot *g* verwijst: *knecht*, *dochter*.

Ook *ng* gaat somtijds tot *nk* over, maar meestal heeft men dan de uitspr. tot gids: *aanvankelijk*, *gevankeijk*, *koninklijk*; of men raadpleegt een verlengden vorm: *dringen*, *zingen*, *plengen* verwijzen wij naar de *g*, in *dringt*, *zingt*, *plengt*; hoewel de *g* buitendien in deze ww. niet volkomen als *k* luidt.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

VERDUBBELING VAN SCHRIFTEEKENEN.

Vokaalverdubbeling in het algemeen.

317. Het algemeene over dit onderw. bepaalt zich tot deze hoofdbijzonderheden:

*M

a. Elke korte kl., in het midden van eene lettergr., is enkel: *val, vet, bid, tot, nut.*

b. Elke lange kl., in het midden van eene lettergr., is dubbel: *paal, heet, mijt, droog, zuur.*

c. Aan het einde van eene lettergr. worden *a* en *u* nooit verdubbeld, zoo komt van *kaal, kaler, van zuur, bezuren.*

d. Wanneer *o* of *e* aan het einde van eene lettergr. staan, dan moet het uit de afl. blijken, of zij al dan niet verdubbeld worden. Wij zullen over de verdubbeling van *o* en *e* eenige regels trachten te ontwerpen, zonder ons, gelijk onze voorgangers in dit vak, op eene gewestelijke uitspr. te beroepen, die wij wel als aanleidende oorzaak der spelling erkennen, maar als kenmerk of rigtsnoer, om redenen boven vermeld (§ 44), niet kunnen aanbevelen.

Regels over de spelling van ww. waarin e of o aan het einde van eene lettergr. staat.

318. Schrijf met enkele klinkers alle ongelijkvl. *wkww.* en *ww.* daarvan afgeleid, als ook gelijkvl. *wkww.*, die eertijds ongelijkvl. waren, gelijk *wreken.*

2. Schrijf met eene enkele *e* of *o* alle *ww.* die in den onverbogen vorm een korten klinker hebben, als *bevelen* van *bevel*, *schoten* van *schot*, of die in het gewone taalgebr. verkorting dulden: *tevens, teffens; boter, botter; zoo ook zeven* mrv. van *zeef* of *zift, tegel, tigchel* enz.

3. Schrijf met enkele *e* of *o* alle *ww.* waarin die klinken weleens met *eu* verwisseld worden: *spelen, speulen; honig, heunig; noten, neuten* enz.

4. Schrijf met enkele *e* of *o* *ww.* van vreemde talen ontleend: *glorie, negotie, mode, criminele regtspleging, profeten* enz.

Zonder uit die *ww.* die in het oorspr. *au* hebben: *verpoozen* van *pausa.*

5. Schrijf met eene enkele *e* den uitg. *heden*, mrv. van *heid*, en den basterduitg. *eren*, als *proberen, regeren* enz.

6. Verdubbel de *o* in *ww.* die in het H. D. *au* hebben: *boomen, Bäume; doopen, taufen*, in het mrv. van den uitg. *loos*, en in zamenstellingen met *genoot*, als *huisgenoot, dischgenoot.*

7. Schrijf *ee* wanneer de vokaalkl. bij ons of bij de

Duitschers met *ei* verwisseld wordt: *teeken, teiken; weenen, H. D. weinen* Uitz.: *zelen, strepen*.

8. Ook in het mrv. van den uitg. *eel: tooneelen, juweelen, enz.*

Toegift op de bovenstaande regels.

319. De bovenstaande regels bevatten niets dat niet reeds bij Ten Kate te vinden is. Voor den beoefenaar van het H. D. zullen wij er nog twee regels bijvoegen, die het tiental volmaken:

9. Schrijf eene enkele *e* in ww. die in het H. D. eene enkele *e*, of ook wel eene korte *i* hebben, dat is waar de *e* niet door *h*, het teeken der verlenging in die taal, gevolgd wordt: *beker, Becher; ketel, Kessel, hemel, Himmel*. Uitz.: *Heeren, Herren*.

10. Schrijf eene enkele *o* waar in het H. D. eene korte *o* of ook wel *u* staat: *koken, kochen; hopen, hoffen; schole, Schule; vore, Furche* enz.

Verdubbeling van medeklinkers.

320. Dubbele medeklinkers kunnen alleen achter korte klinkers voorkomen. De uitspr. leert ons dus *asem, wasem, geesel, dwaselijk, huiselijk, pauselijk, wijzelijk, ijselijk* enz. schrijven, en omgekeerd: *passen, bessen, missen, vossen, kussen*.¹

Ch en *sch* worden niet door zich zelve, maar door *g* en *s* verdubbeld; men schrijve dus met verdubbeling om den korten klinker: *ligchaam, lagchen, pogchen, kugchen; wasschen, flesschen, bosschen, musschen*; daarentegen zonder verdubbeling: *loochenen, huichelaar, eischen, hyschen, krijschen, ruischen* enz.

NG. wordt niet verdubbeld.

¹ Door dit eenvoudig beginsel aan te nemen, vervalt de vraag, of men nog, gelijk weleer, *huisselijk, wijzelijk* enz. schrijven zal. Dat de enkele klinker aanleiding geven zou tot eene onjuiste uitspr. behoeft men niet te vrezen mits men naar eisch der samenstelling afdeele; (Zie hierover § 335); en met de *e*, als eene ingelaschte hulpletter, niet te veel complimenten make (§ 325).

Enkele en dubbele o en e volgens Siegenbeek, met verwijzing naar de bovenstaande regels.

Aalgeeren, mrv.	Barbeelen, mrv. (8)
abeelen, mrv. (8)	bede (1)
abrikozen, mrv. (4)	bedelaar (1)
alleenig (7)	beëedigen (7)
apotheker (4)	beenen, mrv. (7)

beeren, mrv. (7)	demoed (9)
beten, mrv., hap (1)	deren
beeten, mrv., wortel	deesem (7)
begeeren	dojer (10)
behooren	doler
bejegenen (9)	doodelijk
bekeeren	doover, comp. (6)
beker (9)	doopeling (6)
bekoren	doozen, mrv.
beloven (2)	dooven, wkw., (6)
besteden (2)	doren of doorn (10)
beter (2)	drevel (1)
bevelen, mrv. (2)	droogen, uitz. op (10)
beven (2)	droomen (6)
bever, dier	dweepen
beweren	Edeler, comp. (9)
bezeeren	edik (9)
bezem (3)	eeren
bezig (1)	egel (9)
bézie of bes (2)	eland (9)
bleeken (7)	Fezikken
bleeker, comp. (7)	fleemen
blooder, comp., uitz. op (3)	folie (4)
blooter, comp.	foolen
blozen (2)	Geboden, mrv. (2)
bode	gedoogen
bodem	geler, comp. (9)
boomen, mrv. (6)	gene, voorn. w. (9)
boonen, mrv.	geenerlei (7)
bozen, mrv.	geesel (7)
boozer, comp.	geleden, v. <i>lijden</i> , oul. <i>gaan</i> , (1)
booten, mrv.	gewoner, comp. (3)
boren, wkw.	gloren (4)
boter (2)	glorie (4)
boven (2)	goochelen (6)
brooden, mrv.	goore, V., van het bijv. goor
Cedel (4)	goten, mrv. (3)
ceder (4)	grepen, mrv. (1)
Deegen, mrv. (7)	gretig, mrv. (1)
deelen, mrv., planken en ge-	grooter, comp.
deelten (7)	grovelijk (2)
Denen, mrv., volksnaam	Heden
dege, in <i>ter dege</i> (3)	heeler, comp. (7)
degelijk (3)	heelen (7)
degen (9)	heepen, mrv.
deken (2)	heer, liever heir

heeren, mrv., uitz. op (9)	kleeden, mrv. (7)
heeter, comp. (7)	kleener, comp. (7)
heeten, zoowel heet maken als noemen, (7)	klepel (2)
hekel (9)	kleven (9)
helen, verbergen (1)	kleverig (9)
heler, comp. van heel, achter- houdend, ook zelfst. nmw. (1)	kloker
hemel (9)	klooten, mrv.
henen (9)	kloven, mrv. (1)
hevel (3)	kloven (1)
hevig (2)	kneden (9)
hooger, comp.	knepen, mrv. (1)
hoopen, mrv. menigte (6)	knevel (2)
hooren	knoken, mrv. (2)
hoozen, mrv.	knoopen, mrv.
hoozen, wkw.	kogel (10)
hopen (10)	koken (10)
horen of hoorn (10)	koker
horizon (4)	kometen, mrv. (4)
horoskoop (4)	koning (3)
hoveling (2)	kolen, mrv., coals
Jenever (4)	koolen, mrv., cabbage
joken, jeuken (3)	koonen, mrv.
joolen, mrv.	kooppen, uitz. op (1)
jopen, mrv.	koten, mrv.
Kantoren, mrv. (4)	koper, metaal (10)
kastoren, mrv. (4)	koren (10)
keelen, mrv., strook van eene plank	krakeelen, mrv. (8)
keeren, mrv.	kreken, mrv.
keeten, mrv.	krekel (9), H. D. Grille
kelen, mrv., ook wkw.	krepel (3)
kenen, mrv.	krevel
kepen, mrv. (2)	kroonen, mrv.
kegel (9)	krotten, mrv. (4)
keker (4)	kwe (9), H. D. Quitte
kemel (4)	kweeken
kenen, wkw.	kwenen, mrv.
keper	kwezel
ketel (9)	Leder (9)
ketelen, kittelen (2)	ledig (9)
keten (2)	leeder, comp. (7)
kevel (3)	leelijk (7)
kever	leemen, wkw. en bijv. nmw. (7)
kevie	leenen (7)
	leeper, comp.
	leeren
	leger (1)

168 VERDUBBELING VAN SCHRIFTTEKENEN.

leeken, mrv.	neger (4)
leken (2)	netel (9)
lenen, leunen (3)	nevel (9)
lepel (2)	nevans (2)
leven (9)	nooden, mrv.
lever (9)	noodde, bijw.
leveren	nooden, wkw.
logen, leugen (3)	noodigen
looden, bijv. nmw.	Oker
loogen (6)	olie (4)
loonen	oolijk
lopen, mrv. (maat)	oomen, mrv.
loopen (6)	ooren, mrv.
loozzer, comp.	oorlogen, mrv.
loozen, mrv. v. d. uitg. <i>loos</i>	Patronen, mrv. (4)
loten, mrv. van lot (2)	pelen, mrv.
loover (6)	penen, mrv.
looner, comp.	peren, mrv. (9)
loten, wkw., ook mrv. v. loot	peten, mrv.
loven (2)	pezen, mrv.
lozen (2)	pegel
Majoren, mrv. (4)	pekel
matrozen, mrv.	peluw (3)
mede, met (2)	peper (9)
mede	personen, mrv. (4)
meede, meekrap	peterselie (9)
meenen (7)	pharizeër (4)
meeren, wkw.	pistolen, mrv. (4)
meezen, mrv. (7)	planeten, mrv. (4)
meren, mrv.	plegen, bedrijven
meten, mrv. (1)	ploten
melig	poëten, mrv. (4)
memelig	pogen
menie (4)	poken, mrv.
menig (2)	polen, mrv., aspunt en Polak
meter (1)	poozen, mrv., uitz. op (4)
mogen (3)	pooten, mrv., voet van een
moker	dier
molen (3)	poten, mrv., jonge boompje
moolik	preken, mrv. (4)
mooten, mrv.	prevelen
Neder	Rede (9)
neven, mrv. (2)	reden
nepen, mrv. (1)	ree, hinde
neten, mrv. (9)	reede, reë, voor schepen
negen, telw.	reeden (7)

- reeder (7)
 reven, mrv. (3)
 reken, mrv.
 reepen, mrv. (7)
 reten, mrv. (1)
 regel (4)
 regen (9)
 rekel (9)
 rekenen (9)
 repel
 reven (3)
 riolen, mrv. (4)
 rooder, comp.
 roven, mrv.
 roken, mrv., hooistapel
 rooken (6)
 roomen, wkw.
 rozen, mrv.
 rooven, wkw. (6)
 Schedel
 scheede (7)
 scheever, comp.
 scheelen, mrv., haarscheel
 schelen, mrv., deksel (2)
 schelen, wkw. (2)
 scheler, comp.
 scheenen
 schemeren (9)
 schepel (2)
 schepen, z. nmw. (4)
 schepen, wkw. (2)
 scholen (10)
 schoven, mrv. (1)
 schooten, mrv.
 schoten, mrv., schot (2)
 schooverzeil
 schoren, mrv.
 schotel (2)
 schrede (9)
 schreven, mrv. (1)
 schrepel (1)
 schroken (3)
 schromen (3)
 sedert
 sirenen, mrv. (4)
 siropen, mrv. (4)
- slede (9)
 slepen, mrv. en wkw. (9)
 sleten, mrv. (1)
 slegel (1)
 sleter (1)
 sloven, mrv. (2)
 sloopen, mrv.
 slooten, mrv. van sloot
 sloren (3)
 sloten, mrv. vanslot (2)
 smeden, mrv. en wkw. (2)
 smeeken (7)
 smeren
 smoken
 smoren
 snede (2)
 sneven (3)
 snooder, comp.
 sober (4)
 specie (4)
 spenen, mrv. en wkw.
 spelen, mrv. en wkw. (3)
 speten, mrv. (2)
 spleten, mrv. (2)
 spoken, mrv. en wkw. (10)
 sporen, mrv. en wkw. (3)
 stede (2)
 stegen, mrv. (2)
 stelen, mrv.
 steenen, mrv. 7
 stegel
 stekel
 stenen, wkw. (3)
 stevel (1)
 steven
 stoken
 stomen
 stoven, mrv. en wkw. (10)
 stolen, mrv. (4)
 stoopen, mrv.
 stooten, uitz. op (1)
 storen (3)
 streken, mrv.
 streelen,
 strepen, mrv. en wkw., uitz.
 op (7)

170 VERDUBBELING VAN SCHRIFTTEKENEN.

streven (9)	vlegel (3)
stroo	vloo
strooken, mrv. en wkw.	vloten, mrv. (2)
stroomen, mrv. en wkw.	vogel (3)
stropen, mrv.	volen (3)
stroopen, wkw., rooven	voozer, comp.
synode (4)	vore (10)
synagoge (4)	voren, zekere visch
Teeder	vorig
teven, mrv.	vrede
teekenen, mrv. en wkw. (7)	vreezen
teenen, mrv.	vrolijk
teenen, bijv. nmw.	vromer, comp. (10)
teezen, wkw.	Weder, zelfst. nmw. (9)
tegel	weder, bijw.
tegen, (3)	wee
telen, wkw.	weede
temen, wkw.	weeker, comp. (7)
tepel, (2)	weeken, wkw. (7)
teren, in alle beteekenissen	weenen (7)
tevens, (2)	weezen, mrv. (7)
togen, mrv. (3)	wegen, mrv. (2)
toogen, wkw.	wege (9)
toomen, mrv. en wkw. (6)	wegens (1 of 2)
toonon, mrv. en wkw.	weken, mrv.
toten, mrv.	welig (2)
tooveren (6)	wemelen (9)
topaas (4)	wereld (9)
toren (10)	weren
totebel	weven (9 ook 1)
trede (1)	wezel
troonen, mrv. en wkw.	wezen (1)
twee (7)	wonen (3)
Veder (9)	Zede (9)
veete	zelen, mrv., uitz. op (7)
vegen, mrv. en wkw. (9)	zeepen (7)
vele, mrv. (3)	zeeren, mrv.
veenen, mrv.	zeever
veren, mrv. in alle bet.	zege
velen, wkw.	zegel (4)
veluwe	zegen, a. bet., (9)
verdedigen	zeker
veter	zemel
vezel	zenuw (9)
violen, mrv., alle bet. (4)	zetel (9)
vleten, mrv.	zeven, telw. (3)

zeven, mrv. (2)	zwenden (9)
zode (1)	zweemen
zogen (1)	zweepen (7), Schweif, een staart
zomer (10)	zweeten
zolen, mrv. en wkw.	zweren, mrv. (1)
zoomen, mrv. en wkw. (6)	zweven (9)
zonen, mrv. (3)	

EEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

INLASSCHING VAN LETTERS VOORNAMELIJK IN ZAMENSTELLINGEN.

J als overgangsletter.

321. De *j* wordt achter tweeklanken, waarvan de laatste letter *i* is, ingevoegd als overgangsletter tot de doffe *e*: vandaar de spelling *bloeyen*, *kraaijen*, *waaijen*, *hooyen*, terwijl men *bloei* en hij *bloeit*, *kraai* en hij *kraait* enz. zonder *j* schrijft. Daarom ook *eijeren* mrv. van *ei*, en *luijer* vergr. trap van *lui* enz.

Op dezelfde wijs is de *w* oulings achter de *u* ingevoegd, en heeft zich naderhand ook aan den onverbogen vorm des woords gehecht. Onze voorouders schreven *vrou*, *vrouwen*; *spreeu*, *spreeuwen* enz.

Dat men *koeijen* en *vlooijen* schrijft, komt van het enkelv. der gemeenzame spr. *koet*, *vlooi*. De ouden zeiden *koenen*, b. v.: "Die wijn is voer die koenen niet gewossen." Zie G. J. Meijers Oude Nederl. Spreuken en Spreekw.

Invoeging van t.

322. Dit onderw. is § 304 reeds aangeroerd. Houdt men zich in dezen aan den regel: *Schrijf gelijk gij spreekt*, dan zal men zonder aarzelen *mijnehalve*, *uwenthalve*, *mijneuwege*, *harentuwege*; ook om *uwentwil* om *onzentwil*, en nog liever met de verzachtende *e*, om *uwentwille* enz., schrijven. Dan schrijft men ook *verbindtenis*, *beeldtenis*, *geburtenis* met *t*, en *geschiedenis*, *behoudenis*, *belijdenis* zonder *t*, al zou men er geen andere reden voor weten.

Dat men *gesteltenis* en *ontsteltenis* en niet *gesteldtenis*, naar de analogie van *beeldtenis* schrijft, hiervan ligt de oorzaak waarschijnlijk in *gestalte*.

Vershil over de ingevoegde t voor den uitg. lijk.

323. De vraag komt in dit geval hierop neder, of men de volgende ww. met of zonder *t* schrijven zal: *oepentlijk, eigentlijk, wezentlijk, volkomentlijk, ordentlijk, gezamentlijk, verscheidentlijk, onderscheidentlijk* en *minnentlijk*. Eene ongemaakte uitspr. pleit voor de *t* in de drie eerste ww. en noopt ons in de overige tot weglating, niet slechts van de *t*, maar ook van de voorafgaande *n*.¹ *Ordentlijk*, of liever *ordentelijk*, staat op zich zelve.²

De thans heerschende spelling heeft de *t* ook in de drie eerste ww. bijna geheel doen verdwijnen, zoo dat men zich in dezen op het gezag van de beste schrijvers beroepen kan. Wij voegen ons nogtans bij de minderheid, en zeggen met Siegenbeek, op grond van het aangevoerde door A. de Vries³: *oepentlijk, eigentlijk, wezentlijk*. Naar dit rigtsnoer *namentlijk* te schrijven voor *nametlijk*, is misbruik.

¹ In de laatste uitgaven van Siegenb. Woordenb. voor de Sp., komt *gezamentlijk* voor, en wij gelooven dat men ook hier in het gebruik van de *t* berusten kan. Althans zouden wij ons liever daarmede vereenigen, dan met de uitlating der *t* in *eigentlijk*, terwijl men ze inlascht in *oepentlijk* en *wezentlijk*, gelijk in meergem. Woordenb. in de uitgaaf van 1829 te lezen is.

² Zie over dit w. § 291. *Ordentelijk*, hoe ook misvormd, wordt door het spraakgeb. erkend in de bet. van *betamend*, en is niet hetzelfde als *ordelijk*, met orde.

³ Taalk. Mag. D. I., bl. 113 en volg.

De ingevoegde d.

324. De *d* voor den uitg. *er* in ww. die op *r* eindigen is te wel gevestigd om zich te laten verdringen. Een ieder zegt (en zoo schrijve men dan ook): *hoorder, veereerder, bewaarder, zuurder, bitterder* enz. Ook na *n* en *l* zal zij zich in sommige ww. staande houden, als in *boender, diender, vilder*; nog minder zal zij zich uit vinden en *schenden*, waar zij ook ingelascht is, laten weren. Maar in *bewoner, weldoener, verzinner, kenner* en dergelijke, als ook in den vergr. trap van bijv. *nmww.* op *n* of *l*, weet de beschaafde uitspr. en dus ook de spelling, van geen *d*: *reiner, dunner, edeler, sneller* enz. Zoo is het ook met *gelegenheid* en *tevredenheid*, waarvoor de minbeschaafde wel eens *gelegendheid* en *tevredendheid* zegt, om niet te spreken van *gelegendigheid*!

De ingelaschte e en de verzachtende e.

325. In zelfst. *nmww.* voegt men veelal eene *e* in, voor de uitgangen *naar, nis, ling*: *ambtenaar, getuigenis*,

lieveling. In *huurling* en eenige anderen zijn we aan die *e* niet gebonden; in *vuilnis* kan zij niet geduld worden.

Meer vrijheid heeft men ten opzichte van bijv. nmww. op *lijk* en *loos*, en men zou de taal noodeloos in een ijzer harnas wringen, indien men zich regels wilde voorschrijven, waar het taalgebr. ons de vrijheid laat, om nu eens *z*us en dan weêr *zoo* te schrijven. De welluidendheid moet hier geraadpleegd worden; en zij leert ons, dat in sommige ww. de *e* doorgaans kan gemist worden, als in *aanzienlijk* en *gewoonlijk*, terwijl zij in andere, waar een toonlooze uitg. voorafgaat, niet kan geduld worden, als in *vaderlijk*, *gretiglijk*, *bodemloos* enz., en wederom in anderen zonder hardheid niet kan wegblijven: *kenne-lijk*, *verstandeloos* enz. Maar dit is het niet alles. De welluidendheid leert hem, die er ooren voor heeft, nog meer, namelijk, dat wij, naar het vereisch van den zamenhang, hetzelfde *w.* nu eens met, dan weêr zonder *e* moeten schrijven, b. v.: *dadelijk* en *daadlijk*, *geloofelijk* en *gelooflijk*, *mannelijk* en *manlijk* enz.

Hetzelfde geldt ook van de verzachtende *e* in den *l.* pers. van kwww. en aan het einde van zelfst. nmww., welke, met oordeel gebruikt, tot de zoetvloeiendheid onzer taal veel bijdraagt.

Men wachte zich voor misbruik en raadplege den aard van het opstel. De dichter Bellamij maakte van deze *e* veelvuldig gebruik, en zijn *deugde* en *mane* voldoen op hunne plaats seer wel, maar zouden seer ongepast zijn in den mond van een' bevelhebber, die zijn leger met eene opwekkende toespraak tot den strijd voorbereidt.

Nog twee gevallen waarin de ingevoegde e wegblijven moet.

326. Behalve hetgeen wij hierboven van ww. gezegd hebben, die, wegens den toonloozen uitg. van het grondw. geen ingevoegde *e* dulden, zijn er nog twee gevallen van gelijken aard. Het eerste is, wanneer het grondw. op dezelfde letter eindigt als waarmede de uitg. begint: *heilloos*, *kennis*, *vonnis*, *snellijk* enz. Het tweede, wanneer de verscherpte *g* door den langen *a*-klank voorafgegaan wordt. Dat men *heugelijk*, *genoegelijk* en *bedriegelijk* schrijft, ofschoon de *g*, naar mijn gehoor, ook in die ww. scherp luidt, heeft geene zwaarigheid, want zij kan als sluitletter beschouwd worden van de lettergr. waarin zij voorkomt, en heeft dan den verscherpten klank, gelijk de *f* in *liefelijk*, *sterfelijk* enz.; maar hoe nu in *behangelijk*, *verdragelijk*, *beklagelijk*? Beschouwt

men de *g* als sluitletter, dan krijgt men de lettergg. *hag, drag, klag*, waarin de *a* noodzakelijk kort wordt; trekt men ze tot de *e*, dan verkrijgt zij den zachten keelklank, die men in *mogelijk, zuigeling* enz. kan opmerken. Waar een invoegsel tot eene verkeerde uitspr. verleiden kan, schijnt het veiliger het voor het oog weg te laten; het kan daarom op de tong blijven voortleven. Wat zou ons beletten *behaaglijk, beklaaglijk* enz. te spellen, en nogtans, waar de welluidendheid zulks vereischt, eene korte *e* achter de scherpe *g* te laten hooren? Men moet niet alles voor het oog willen afbeelden.

Over e of en in zamengestelde woorden.

327. Hierin heerscht tweederlei gebr. bij oude schrijvers zoo wel als bij nieuwe. Ook onze bijbelvertaling blijft zich niet gelijk, want daar leest men, b. v. : *pottebakker* zonder en *tentenmaker* met *n*. Geen wonder; eensdeels toch is het mrv. hier niet noodzakelijk, en anderdeels is de *n* in zulke gevallen bij eene goede uitspr. naauwelijks hoorbaar. In zulke ww. komt het minder op het denkb. van mrv. dan op de soort van voorww. aan, die door het eerste gedeelte der samenstelling wordt uitgedrukt; vandaar dat men *zwaardveger, letterzetter, zielverkooper, appelboom* enz. schrijft, zonder teeken van mrv. aan het eerste w. Hieruit kan men veilig afleiden, dat men in de meeste gevallen de verzachtende ingeschoven *e* voor mrv. gehouden, en op dat dwaallicht doorgaande, menige *n* heeft ingevoegd die men best missen kon.

Wij schrijven dan gerust *sterrekijker, kreeftegang, miërenest, vrouwehater, muggezifter, pijpewroeter*, omdat wij daar evenmin het mrv. behoeven uit te drukken, als in *vogelverschrikker, boekverkooper, orgelmaker*, en honderd anderen meer.

Er is inderdaad weinig aan gelegen; en wie zich bezwaard vindt door *sterrehemel* zonder *n* te schrijven, om de menigte van sterretjes, die mag zijn *erwtesoep* en *pereprol* ook met eene *n* gebruiken, en zich op den voorang der beste schrijvers, of anders op het ongevestigde taalgebr. beroepen.

Dit punt vond ik nergens voldoende uitéén gezet. Men heeft het óf over het hoofd gezien, óf men heeft gemeend in de aanwijzingen van woordenboeken te mogen berusten. Intusschen kan de vraag niet overtollig zijn: van welk beginsel gaan die woordenboeken uit? Waarom, b. v. lezen wij in het

Taalk. Wordenb. van Weil., onder *Trekker*, de zamenstellingen *kurkentrekker* en *taudtrekker*? waarom *druiventros* en *vijgemand*; *speldenbak* en *speldekussen*, *duifhuis* en *duivenboon*; *kattakwaad* en *kattenspel*, en zoo in honderd gevallen meer? Wil men eenparigheid behartigen, wat zou ons dan belletten overal slechts de verzachtende *e* te gebruiken, zoo dikwijls de uitspr. zulks vereischt, en de *n* als tweede hulpletter in te voegen, wanneer het tweede gedeelte der zamenstelling met een klinker begint, als *duivenet*, *kattenooogen*, *miereneter* enz.?

De ingevoegde s.

228. Daar in woordkoppelingen het eerste gedeelte dikwijls in de betrekking van *z* nmv. tot het tweede staat, is men gewoon de ingevoegde *s* daaraan toe te schrijven; maar wij gelooven dat de welluidendheid hier vrij wat meer in aanmerking komt; voor eerst toch vinden wij deze *s* niet waar zij wanklank zou veroorzaken, als in *dakvenster*, *hoofddekseel*, *steengruis*, *ijzervijsel* enz.; ten tweede, wordt zij in sommige ww. nu eens al, dan weer niet gebruikt: *godsvrucht* en *godvrucht*, *broodsgebrek* en *broodgebrek*; somtijds met verschil van beteekenis, als *landsman* en *landman*; en, ten derde, treft men deze *s* ook achter V. nmww. aan, als *zonsverduistering*, *maansverduistering*, *zielsvriendin*, *stadspoort* en eene menigte zamenstellingen met *stad*; ook *wijsheidsles*, *vrijheidshoed*, *moederszuster*, *zustersman* enz.

Blijkbaar is dat trachten naar welluidendheid onder anderen in de tweederlei spelling van *tijdsbestek* en *tijdvak*, *tijdsverlies* en *tijdwinst*, *schaapskop* en *schapenvleesch*. Zoo ook in *kalfsvleesch* en *levenswijs* (in plaats van *leefwijs*, naar de regelmaat van *denk-* en *handelwijs*) om de ontmoeting van *fw* en *fv* voor te komen; voorts in *bokspoot* en *bokkehaar*. Men heeft dus ten aanzien van deze *s* niet anders dan het taalgebr. te raadplegen; en dit heeft blijkbaar de welluidendheid tot rigtsnoer. Van daar ook de spelling van *eenigzins*, *anderzins* zonder, en van *geenszins* met de *s* in het midden.

Geschilpunten door de verh. van Siegenbeek uit den weg geruimd.

329. Veel geschillen over de spelling van enkele ww. zijn door de verh. van Profr. Siegenbeek met dat gevolg beslist, dat men er niet alleen vrij algemeen in berust, maar dat ook het gebr. te dien aanzien reeds te wel gevestigd is, dan dat wij noodig zouden hebben daarop terug te komen. Wij zullen slechts eenige resultaten opnoemen. Wij schrijven thans *vergeefs*, *regts*, *links*, als bijww. met

de enkele *s* en als bijv. nmww. met *sch*. Zie verh. bl. 232; voorts *beslissen* en *kussen*, *bruisen*, *ruischen*, *druischen*, l.l. 234; *zamenwoeging* met *z*, bl. 152; *Got*, *Gotten*, als volksnaam, bl. 157; *mitsgaders*, *voorts* en *waarts* met *t*, 162 en 164; *overtollig*, niet *overtallig*, bl. 173; *middelweg*, gelijk *middellandsch*, *middelmaat* enz., bl. 185; *galerij* en *aartsvaders*, niet *gaanderij* en *eerstvaders*, bl. 215; *althans* en *nogtans*, bl. 221; *regter-* en *linkerhand*, niet *regte* en *linke*, 229; *daarenboven*, niet *daarteboven*, *uit der mate*¹ enz., 231.

¹ In het mrv. van zelfst. nmww. op *us*, gelooven wij dat de juiste uitspr. in strijd is met hetgeen door Siegenb. in zijne verh., bl. 196 en 97, beweerd wordt. Moet men niet *kanzen*, *lanzen*, *schanzen*, *glanzen* schrijven? In *dansen* verwijst, dunkt mij, het gelijkluidende wkw. naar de *s*. In ww. op *rs* blijft de *s* in het mrv., als *kersen*, *kaarsen*, *schorsen*. Uitz.: *laarzen*, *terzen*.

TWEE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

OVER DE SPELLING VAN WOORDEN VAN VREEMDEN OORSPRONG.

Wat onder die benaming in aanmerking komt.

330. De ww. die wij hier te beschouwen hebben, laten zich gevoeglijk naar het voorb. van Siegenb. in vier klassen verdeelen, als volgt:

1. Ww. die, hoewel van vreemden oorspr., door veelvuldig gebr. te wel bekend zijn, om als vreemdelingen te worden aangezien.

2. Ww., die wel gebruikt worden, dewijl wij ze niet missen kunnen, maar die nogtans als vreemdelingen kenbaar zijn, en meestal als zoodanig behandeld worden.

3. Geheel vreemde ww., daar men zich buiten noodzakelijkheid van bedient.

4. Eigennamen van uitheemschen oorsprong.

Eerste klasse van vreemde woorden.

331. Met deze kl. heeft men weinig moeite, want ze worden als Nederd. ww., overeenkomstig de uitspr., met onze gewone schrifteekenen gespeld, als *bisschop*, *kerker*, *paleis*, *klooster*, *troon* enz.

Tweede klasse van vreemde woorden.

332. Dezen zijn doorgaans aan een of ander schrift-

teeken kenbaar, dat in oorspronkelijk Nederd. ww. niet voorkomt. Zoo kennen wij, b. v. : *cel, cement, cirkel, oceaan* aan de *c* ; *chaos, chronometer, cherub* aan de *ch* ; *apotheker* aan de *th* ; *genie* aan de vreemde uitspr. der *g* ; *procureur* aan den tweeklank *eu*.

Anderen daarentegen, die blijkbaar door hunne vorming tot deze kl. behooren, hebben hunne vreemde schriftteekens met Nederd. verwisseld, als *profeet, sceppter, karakter, kantoor, nimf* enz.

Sommigen zijn twijfelaars, als b. v. : *advokaat, fiscaal* enz., die nog wel eens met *c* gespeld worden. Volstrekte eenparigheid is hier niet te verwachten. Men volge in dezen den voorgang van schrijvers van smaak. Ongeletterden zullen wel altijd in vreemde ww. fouten begaan. Zoo herinner ik mij in Holland gehoord te hebben *renoveren* voor *ruïneren, verdestrooieren* in plaats van *destruëren, mankeliek* en *judikomdrie* voor *mélancholique* en *hypochondrie*. Maar deze uitdrukkingen behooren eigenlijk tot ww. van de 3. kl. Minder verschoonlijk is het, dat geleerden zich zulke verminkte ww. door ongeletterden laten opdringen, en hun ten gevalle *krant* en *kortegaard*, in plaats van *courant* en *corps de garde* schrijven, en wat dergelijke fraaijgheden meer zijn.

Derde klasse van vreemde woorden.

333. Dezen zijn woorden waarvan men zich ten onrechte bedient, dewijl zij door Nederd. ww. kunnen vervangen worden, b. v. : *pretensie* voor *aanmatiging* ; *filozoof* voor *wijsgeer* ; *approbatie* voor *goedkeuring* ; *applicatie* voor *toepassing* ; *practicabel* voor *uitvoerbaar* enz. De spelling van zulke ww. kan vrij onverschillig zijn, daar wij ze althans in een opstel liefst vermijden.

Spelling van eigennamen.

334. De hoofdregel omtrent de spelling van eigennamen uit vreemde talen ontleend, is, dat men er zoo min aan moet veranderen als met den aard onzer taal bestaanbaar is. Deze regel, nogtans, heeft de volgende bepalingen, die vrij algemeen in acht genomen worden.

Eerste bepaling. Men onthoude zich van zamengestelde schriftteekenen, die in onze taal niet te huis behooren, b. v. : *æ* in *Cæsar, Judæa* enz. en *œ* in *Cræsus* ;

men schrijve daarvoor *Cesar*, *Judéa*, *Cresus*. Zoo ook *museum*, *atheneum* enz.

Tweede bepaling. Met betrekking tot de verwisseling van *ph*, *c* en de zachte *s* met *f*, *k* en *z*, schijnt het veiligste, om zich daarvan te bedienen in namen, die door afkorting iets van hun vreemd aanzien verloren hebben; maar de oorspronkelijke schriftteekenen te behouden, wanneer men den naam voluit schrijft: dus *Jakob* en *Jozef*, verkort uit *Jacobus* en *Josephus*; zoo ook *Konstantijn*, *Konstantinopel*, *Korinthe*, *Efeze*, *Pamfylië*, *Frygië*, welke allen verkorting of verandering van uitg. ondergaan. De *z* wordt bovendien in bijbelsche namen overal voor de zachte *s* gebezigd, als in *Jozua*, *Mozes*, *Jeruzalem* enz. Maar in Latijnsche namen, als *Cesar*, *Drusus* enz., blijft men bij de *s*, hoezeer men *z* uitspreekt. Wat de verwisseling van *c* met *k* in Grieksche namen betreft, daar zij door het Latijn tot ons gekomen zijn, is het al vrij onverschillig of men *Kodrus*, *Sokrates*, *Kreta*, dan wel *Codrus*, *Socrates*, *Creta* enz. schrijft. Men schijnt tegenwoordig meer naar het eerste over te hellen, in die namen waarin de *k*-klank gehoord wordt. Verder moet de verkiezing voor de Grieksche *k* toch ook niet gaan, anders zullen wij eerlang *Kyrus* en *Kekrops* moeten zeggen, en misschien kans hebben om van de rivier *Kydnus* in *Kilikia*, en van *Kykladische* eilanden te hooren spreken. Bij de Duitschers zijn de *Cimbriërs* en *Celten* reeds in *Kimbren* en *Kelten* veranderd. Zooveel vermag overmaat van geleerdheid.

De derde bepaling veroorlooft ons het weglaten van stomme letters aan het einde, als b. v.: *Jona*, *Jehova*, *Ninive*, in plaats van *Jehovah*, *Jonah*, *Niniveh* enz. Dat de dichters *Homeer*, *Pindaar* enz. voor *Homerus* en *Pindarus* zeggen, wanneer het in de versmaat te pas komt, wie zou dat wraken? Maar in proza moet men zulke namen niet verminken.

Over het mrv. van eigennamen zie boven (§ 152).

DRIE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

HET AFBREKEN VAN WOORDEN.

Dit onderwerp veelal overgeslagen.

335. De meeste leerboeken gaan dit gedeelte der spelling met stilzwijgen voorbij, en men schijnt doorgaans te berusten in het eenmaal ingevoerde gebr. om van twee medeklinkers den eenen tot de voorafgaande en den anderen tot de volgende lettergr. te trekken; en voorts bij een' zamenloop van medeklinkers, er zoo veel tot de tweede lettergr. te brengen, als zich achter elkan- der laten uitspreken. Dit gebr. nogtans heeft dikwijls aanleiding tot wanspraak gegeven; daarom aarzelen wij niet om, overeenkomstig den regel: *Schrijf gelijk gij spreekt*, de volgende bepalingen voor te stellen:

Eerste bepaling. De *g* van den uitg. *ig* mag van de *i* niet gescheiden worden. Men breke dan af *vurig-er*, *bezig-er*, *overig-ens*.¹

Tweede bepaling. Wanneer *g* voor eene doffe *e* scherp luidt, behoort zij tot de vorige lettergr. Breek dan af *genoeg-elijk*, *hoog-elijk*, *heug-elijk* en *verdraag-elijk*, of liever zonder *e*: *verdraag-lijk*. (Zie boven § 326.)

Derde bepaling. Men trekke de ingelaschte *t* van verkleinww. tot den uitg., opdat de klemtoon niet verplaatst worde. Breek af *lamme-tje*, *japonne-tje* enz.

Vierde bepaling. Wanneer *sch* naar eene juiste uitspr. (waarover zie § 55) geenen keelklank heeft, is zij sluitletter. Men breke dan af *mensch-en*, *wensch-en*, *ruisch-en*, *eisch-en*, *heersch-er*, en liever, dan aanleiding te geven tot eene verkeerde uitspr., late men aan het einde van eenen regel de anders gebruikelijke verdubbeling weg in *lasschen*, *flesschen*, *wisschen* enz. en breke af *lasch-en*, *flesch-en*, *wisch-en*.

Vijfde bepaling. In de uitgg. *ster* en *ste* mogen *st* niet gescheiden worden; breek dan af *vrij-ster*, *hoog-ste*, *zwak-ste*. Op *duis-ter*, *luis-ter*, *verkwist-er* en dergelijke ww. is dit niet toepasselijk, want daar is de uitg. *ter* of *er*.

Zesde bepaling. Het letterteeken *ng* mag niet worden opgelost: men behoort dus af te breken *wang-en*, *ring-en*, *zing-en*, *long-en*, *tong-en*, *kreng-en*, *eng-er*, *ving-er*

enz. Daarentegen, wanneer *n* en *g* afzonderlijke letters zijn, worden ze gescheiden: *on-geloof, wan-geluid*.²

Hoezeer we anders geen nieuwigheden voorstaan, hebben wij niet gearzeld ons in dit werk, wat het afbreken van ww. betreft, aan de bovenstaande bepalingen te houden, omdat zij grootendeels uitvloeisels zijn van de natuurwet der spelling: *Schrijf gelijk gij spreekt*.

¹ Om dezelfde reden late men de uitgg. *ik* en *kijk* ongemoeid, en breke af *predik-en, monnik-en, perzik-en; liefelijk-er, waarschijnlijk-e* enz.

² In ww. van vreemden oorspr., gelijk *engel, triangel* enz. zou ik niet vragen hoe zij in de talen, waartoe zij behooren, afgebroken worden; maar liever, eene ongemaakte uitspr. tot rigtsnoer nemende, de *ng* bij elkander laten.

VIER EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

GEBRUIK VAN HOOFDLETTERS EN VAN EENIGE LEESTEKENEN.

Misbruik hiervan te vermijden.

336. Al wat eene bijzondere onderscheiding ten doel heeft, moet niet te zeer vermenigvuldigd worden; anders zal het natuurlijk zijn doel missen. Er staat niets leelijker, zoowel in een handschrift als in een drukwerk, dan eene menigte van hoofdletters, die ons oog tot zich trekken, door zich boven hare *naasten* te verheffen, terwijl ze ons niets van aanbelang te melden hebben.

Aanwijzing van het gebruik.

337. Schrijf met eene hoofdletter:

I. Alle eigennamen van personen of plaatsen.

Hieronder zijn ook de namen begrepen, die men aan zekere dieren, als honden, paarden enz., ter onderscheiding geeft: als *Arabier, Diana* enz.

Maar wanneer een eigenaam door *de* of *van de* wordt voorafgegaan, dan schrijft men die woordjes met eene kleine letter, als: *Wie heeft niet van de Ruiter gehoord? Onder de Nederlandsche schilders mag van de Velde wel genoemd worden. De schrijfster van "Het nut der tegenspoeden" heette Wilhelmina Lucretia van Merken. Kent gij de dichteres van der Willige? Uw vriend heeft den Haag verlaten en woont thans in den Briel.*

II. De namen van volken, gezindten, secten, partijen, ordens enz.

De Polen waren van ouds lastige naburen voor de Russen. Alle menschen, zij mogen Christenen, Joden, of Heidenen zijn, moeten elkander als natuurgenoeten leeren beschouwen. De stellingen der Epicureërs waren zeer verschillend van die der Stoïcynen. Groot was de onderlinge verbittering der Hoekschen en Kabeljaauwschen, der Guelphen en Gibelinen. De Tempeliers waren een geestelijke riddersorden, de Trappisten waren monniken.

III. Ook gemeene zelfst. nmww. en zelfs bijv. nmww., wanner zij eenen bijzonderen pers. bedoelen; en daarom ook alle eeretitels als zoodanig gebruikt: *De Hemel zij ons genadig! Wie kan den Almagtige weerstaan? De Graaf van Egmond was een der slagtoffers van den Hertog van Alos.* Met betrekking tot het Opperwezen wordt dit zelfs tot pers. voornmw. uitgestrekt: *Hij is de Heer; Hij doe wat goed is in zijne oogen.*

IV. De namen of titels van geschriften, kunstwerken vaar- of rijtuigen enz.: *De Iris en de Boekzaal zijn bekende maandwerken. De Warenmar van Hooft wordt niet gelezen. De Stier van Potter is eenig in zijne soort. De Schepping van Haijdn mag wel verheven muzijk genoemd worden. Wanneer wordt de Snelheid verwacht?*

V. Verkorte titels, verkorte Latijnsche spreekwijzen: *M. D., Medicinae Doctor; Z. E., Zijne Excellentie; P. S., Postscriptum; A. S., Anno salutis* enz. Zoo ook hoofdafdeelingen bij eene aanhaling, b. v.: *Zie Wagenaars Vaderl. Geschied. D. IV., bl. 39. Vergelijk Rotgans Willem I., B. IV., v. 152.*

VI. Het eerste w. van elk opstel, en van al deszelfs deelen en onderdeelen, die door een sluitteeken voorafgegaan worden. Hetzelfde geldt ook van een vraagteeken of uitroepingsteeken, wanneer, namelijk, de zin daarmede gesloten is; maar anders niet, b. v.: *Hoe nu! hebt gij reeds vergeten wat ik u gezegd heb? uit uw geheugen gewischt wat ik u heb voorgehouden?*

VII. Het eerste w. van elken dichtregel.

Het tusschenwerpsel *o* en de verkortingen van het lidw., het voornmw. *ik* en dergelijke zijn hiervan uitgezonderd:

o Sterveling, gevoel uw waarde!

'k Heb Jezus lief! Hij is mijn licht en kracht.

't Heelal getuigt van Jezus lof!

Gevallen waarin hoofdletters veeltijds onnoodig gebruikt worden.

338. Schrijf met eene kleine letter :

I. Een gemeen zelfst. naamw. dat in vereeniging met een eigennaam eenig voorw. aanduidt : *De berg Sinai, de zee van Tiberias, de bergpas Thermopylae, de beek Kison,* enz.

II. De namen der dagen, maanden en feesttijden : b. v. : *Wij hebben nog twee zondagen in november. Onze christenfeesten zijn kersdag, paschen, hemelvaartsdag en pinksteren.*

III. Bijv. nmww. van volksnamen of eigennamen afgeleid : *Volken van germaanschen oorsprong. De engelsche, fransche en russische vloten waren vereenigd voor Navarino. Het latijn en het grieksch zijn doode talen. In ons vaderland worden nurenberger waren, boheemsch glaswerk en westfaalsche hammen ingevoerd. De kantiaansche wijsbegeerte en die van de sokratische of platonische school zijn al zeer verschillend.*

IV. Het eerste w. eencr aanhaling, als : *Jezus zeide tot haar : ga heen, roep uwen man.*

Met uitz. van geval I. zal men doorgaans in de hier opgegeven gevallen hoofdletters zien gebruiken, en misschien zal men het voor eigendunkelijk houden, dat wij dit willen veranderen. Eensdeels willen wij onze regels over dit onderw. slechts als voorstellen beschouwd hebben, die men aannemen of verwerpen kan, zonder dat er veel aan verbeurd is, en anderdeels, verwijzen wij naar het meergem. werk van J. C. Beijer, als de bron waaruit zij zijn voortgevloeid.

Over eenige leesteekens.

339. Hieronder verstaan we alleen die teekens die als hulpmiddelen der uitspr. gebezigd worden. Zij zijn het afkappingsteeken (') het scheidingst. (·) het scherpe toonteken (ˆ) de koppelstreep (-) en het zamentrekkingsteeken (ˆ).

Het afkappingsteeken vervangt de plaats van een of meer uitgelaten letters : *'k heb ; 't verbond* enz. Het komt buiten gedichten weinig voor, en wordt ook daar minder gebruikt dan voorheen. Voor ongeoeffende lezers is het noodig op te merken, dat men de doffe e, die, waar de versmaat zulks vereischt, voor een w. dat met eenen

klinker begint, stom is, niet meer afkapt, maar op het gehoor van den lezer vertrouwt, b. v. :

Wien lust het, me in de vlucht van mijn bespiegelingen
Te volgen?

Over het gebr. van dit teeken in het mrv. van eigenamen zie boven. (§ 152.)

Het scheidingst. duidt aan dat twee klinkers afzonderlijk moeten gehoord worden: *poëzij, zeeën, Abigail*. Waar twee klinkers geen gevaar loopen van tot een tweeklank ineen te smelten, is dit teeken onnoodig: *Farao, Israel*.

Het scherpe toonteeken wijst aan, dat een w. met bijzonderen nadruk moet uitgesproken worden, b. v. : *Noem mij ééne ondeugd waaraan zich deze mensch niet heeft schuldig gemaakt. Ik heb er op gerekend, dat gij óf het paard koopen, óf mij tijdig zoudt doen weten dat gij er van hadt afgezien. Uw gedrag is niet alleen niet vriendelijk, maar zeer ónvriendelijk.*

De koppelstreep komt te pas bij het afbreken van ww. aan het einde van eenen regel, ook wanneer twee of meer zamenstellingen het laatste gedeelte gemeen hebben: *Binnen- en buitenlandsche oorlogen. Dat op- en af-uit- en inloopen verveelt mij.*

Het zamentrekkingst. is in gedichten gebruikelijk: *daán, godn, voor daden en goden.*

TWEEDE DEEL.

" Mijne stokregel, van dat men de Taelwetten moet vinden, en niet maken, zoek ik niet uit mijn oog te zetten."

LAMBERT TEN KATE,

DE
NEDERDUITSCH E TAAL
IN ZUID-AFRIKA HERSTELD.

VIJF EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

OVER SYNTAXIS IN HET ALGEMEEN.

Bepaling.

340. Syntaxis, dat is ordelijke zamenstelling, is dat gedeelte der spraakk., dat ons ww. tot volzinnen, en volzinnen onderling tot een redeverband leert zamenvoegen.

Verdeeling der stof.

341. De Syntaxis laat zich gevoegelijk in vijf deelen splitsen, te weten :

- A. De leer van den volzin ;
- B. De onderlinge betrekking der ww. door *Overeenkomst* en *Beheersching* ;
- C. De woordvoeging of volgorde der woorden ;
- D. Het redeverband ;
- E. De zin- en scheiteekens.

Het tweede gedeelte, als van grooteren omvang dan de overige, en daarenboven uit den aard tweeledig, zal twee hoofdstukken beslaan, terwijl aan elk der andere deelen een afzonderlijk hoofdstuk zal worden toegewijd.

ZES EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

OVER DEN VOLZIN.

Bepaling.

342. Een volzin is, gelijk de naam te kennen geeft, eene zeggung welke een⁷ volledigen zin oplevert.

Eene zeggings levert een volledigen zin op, wanneer men uit de ww. en derzelver zamenhang ten volle verstaat wat er mede gezegd is.

Bestanddeelen van eenen volzin.

343. Tot een' volzin behooren noodzakelijk twee deelen: het eerste, *het onderwerp*, dat is, hetgeen waarover men spreekt; het tweede, *het gezegde*, of hetgeen men van het onderwerp zegt: *Eerlijkheid is eene deugd, die alle menschen beoefenen kunnen. De Egyptenaren balsemen hunne lijken.* Het onderwerp in het eerste voorb. is *eerlijkheid*; in het tweede: *de Egyptenaren*. Al het overige is *gezegde*.

Beide bestanddeelen niet altijd uitgedrukt.

344. Er zijn gedrongen volzinnen, waarin de beide opgenoemde bestanddeelen niet gevonden worden, en die nogtans aan de gegeven bepaling beantwoorden, omdat men in gedachte het ontbrekende aanvult. Zoo-danige zijn de geb. W. van een wkw., b. v.: *Loop, zit enz.*, dat bij verkorting staat voor *ik gebied u te loopen, ik verzoek u te zitten*; de onbep. W., als bevel gebruikt: *Hier blijven! Stil zitten!* dat is: *Gij moet hier blijven* enz. Zoo wordt in de taal der vermaning, het verl. deelw. als geb. W. gebruikt: *Welaan dan, de handen aan het werk geslagen, en niet vertraagd eer wij het heerlijke doel bereikt hebben!* Ook hier zou deze of dergelijke aanvulling in de gedachten van den hoorder of lezer plaats vinden: *Wij willen dat door u (door ons) de h. a. h. w. geslagen worden, en dat er n. v. worde, eer* enz.

Geen volzin zonder werkwoord.

345. Elke volzin onderstelt een wkw., omdat het tweede gedeelte, *het gezegde*, niet zonder wkw., dat wij daarom boven (§ 76) *zegwoord* noemden, kan worden uitgedrukt. Een zelfst. nmw. of een bijw. moge de plaats van een volzin vervangen, bij aanvulling van hetgeen er bij gedacht wordt, kan het wkw. niet achterwege blijven, b. v.: ik roep een voorbijganger toe: *hier!* is dat niet *kom hier?*—Men klopt aan de deur en ik zeg: *binnen!*—is dat niet *treed binnen?*—Ik zeg: *Brood!*—*Een stoel!* voor *geef brood!* enz.

Even zoo is het met antwoorden gesteld, die in een enkel w. bestaan, waarbij het overige uit de vraag moet worden aangevuld: *Wie heeft het slingeruurwerk uitge-*

vonden? *Christiaan Huygens.* Vul aan: *heeft het slingeruurwerk uitgevonden.*

Wat al als onderwerp van een' volzin voorkomt.

346. Het onderw. van eenen volzin wordt veelal door een zelfst. nmw. of voornmw. uitgedrukt: *Wij verwachten u morgen. De stad ligt niet ver van onze buitenplaats.*

Niet zelden staat een wkw. met deszelfs bepalingen als onderw. Zoodanig wkw. kan in de onbep. W. staan: *Altijd te huis te zitten schaadt onze gezondheid;* of ook in de aant. of aanv. W.: *Dat gij mij niet vertrouwt is mij genoeg gebleken. Of de man, dien gij bedoelt, zich de hem toegedachte onderscheiding waardig betoond hebbe, moet voor eerst nog een raadsel blijven.*

Wat een eenvoudige volzin is.

347. Volzinnen zijn eenvoudig of zamengesteld. Een eenvoudige volzin bevat een enkel voorstel, of zoo er meer dan een in gevonden worden, dan zijn zij of in de uitdrukking tot één zamengesmolten, of door het voegwoord *en* aan elkander verbonden. Zie hier voorbb.:

Volzin uit een enkel voorstel: *De uil vliegt des avonds.*

Twee voorstellen zamengesmolten: *De uil en vledermuis vliegen des avonds.*

Oplossing: *De uil vliegt des avonds,*
en

De vledermuis vliegt des avonds.

Twee voorstellen door *en* verbonden: *De maan schijnt helder, en de sterren verbleeken.*

Wat een zamengestelde.

348. Een zamengest. volzin bestaat uit twee of meer voorstellen in een redekunstig verband geplaatst, zoodat het eerste, zonder bijvoeging van het tweede, den zin onvoltooid laat. Van daar ook de benamingen voorzindeel en nazindeel. Het voorzindeel is, als 't ware, een raadsel, dat door het nazindeel wordt opgelost:

Vorzindeel. *Wanneer wij als kinderen de vermaningen van onze ouders in den wind slaan;*

Nazindeel: *Dan moeten we in rijperen leeftijd, in de dure school der ondervinding, het verzuimde inhalen.*

Men houde hierbij steeds in het oog, dat wij van eerste en tweede voorstel sprekende, niet de orde der

uitdrukking, maar die der denkbeelden bedoelen; want door omzetting verwisselen voor- en nazindeel hunne plaatsen, en hetgeen dan in de uitdrukking eerst komt, geeft ons veelal geene aanleiding om iets meer te verwachten, b. v.: *Zij hebben de duisternis liever gehad dan het licht, omdat hunne werken boos waren.* Hier kan ik het tweede lid zonder nadeel voor het eerste verzwijgen. Waarom? Omdat het redegevend is, en dus tot het eerste staat, als de oorzaak tot het uitwerksel. Nu bekleedt in de natuurlijke volgorde der denkbeelden de oorzaak de eerste plaats, en daarom kon ik ze in de tweede niet verwachten. Keeren wij nu het voorbeeld om: *Omdat hunne werken boos waren, hebben zij de duisternis liever gehad dan het licht.* Nu staan voor- en nazindeel in de volgorde der denkbeelden, en alles beantwoordt aan de beschrijving van een zamen-gest. volzin.

Wat eene periode is.

349. Eene periode is een volzin, die zoo zamengesteld is, dat het eene voorstel door inlassching van het andere wordt afgebroken. De benaming *periode* beteekent letterlijk *omweg*; en inderdaad men gaat om het ingelaschte voorstel heen, om het slot van het hoofdvoorstel te vinden: *Een misdadige, al heeft hij de overtuiging, dat het door hem bedreven kwaad verborgen is, wordt door onrust en zelfverwijt gekweld.*

Het bovenstaande voorbeeld is eene zuivere periode, want het ingelaschte voorstel kan, zonder nadeel voor het hoofdvoorstel, uitgelaten worden; maar wanneer dit, behoudens de duidelijkheid van het hoofdvoorstel, niet kan geschieden, is de volzin wel, wat de schikking der deelen betreft, eene *periode*, maar beantwoordt voor het overige minder aan de benaming, omdat men door den *omweg* niet tot een duidelijk voorstel geraakt: *Ik heb den brief, dien gij mij hebt toegezonden, met veel genoegen gelezen.* Laat men hier den tusschenzin weg, dan blijkt het niet welke brief bedoeld wordt.

ZEVEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

ONDERLINGE BETREKKING DER WOORDEN DOOR
OVEREENKOMST.

Wat deze overeenkomst is, en waartoe zij zich bepaalt.

350. De overeenkomst hier bedoeld is de gelijkheid van ww. ten opzichte van het toevallige, en bepaalt zich dus tot de verbuigbare rededeelen. (Zie over dit toevallige § 96 en 199.)

Overeenkomst van zelfst. nmww. onderling.

351. Een zelfst. nmw., dat tot verklaring van een ander daarbij gevoegd wordt, en dus niet anders dan eene tweede benaming van hetzelfde voorw. is, moet in nmv. daarmede overeenkomen: *De jeugd, de lente des levens, is ras vervlogen. Wij beklagen hen, die de Godsdienst, die rijke bron van troost, dat krachtige middel tot de zedelijke veredeling van den mensch, niet weten te schatten.* Men noemt dit appositio, dat is bijstelling.¹

In plaats van één der zelfst. nmww. kan ook een pers. voornm. w. staan: *Zou ik voor u, den vriend mijner jeugd, nog geheimen hebben? Wilt gij uwe moeder, haar, die zoo veel voor u gedaan heeft, door ondankbaarheid krenken?*

¹ 1. Deze overeenkomst behoeft zich niet verder uit te strekken dan den nmv.; het gesl. en get. kunnen verschillen, b. v.: *Dat buitenverblijf, myne toevlugt, wanneer de stad mij verveelt. Onze rijkdommen, de bron van zoo veel kwelling.*

2. In gevallen van bijstelling in den 2. nmv., krijgt de eigennaam, van eenen titel voorafgegaan, alleen het buigingsteeken: *Koning Davids regering. Graaf Egmonds dood.*

3. Maar wanneer de eigennaam voorafgaat, of wanneer twee gemeene namen bij elkander gesteld worden, dan kan elk afzonderlijk het teeken van den 2. nmv. hebben: *Een psalm Davids, des konings van Israel. De graauwe haren uwer knechts, onzes vaders.*

4. Een naam of titel die als zoodanig door een voorafgaand w. aangekondigd wordt, maakt op den regel van bijstelling eene uitz., b. v.: *Dat hij met dezen heerlijken naam, Filips de Goede, pronkte. S. St. Wie zou zich op dien zoo vaak misbrukten titel, de Grootte, nog verhoortaardigen?*

5. Hetgeen aan elk in het bijzonder slechts in het enkelv. toekomt, wordt veelal in het enkelv. genomen, al staat de bezitter in het mrv.; zoodat hier niet gelijk in het Eng. eene noodzakelijke overeenkomst in het getal plaats vindt: *Wat blijde hoop van veler onsterfelijke ziel verruut ons binnenste!* v. d. H. *Hoe zou zich uw aller hart verblijden!* Id. *Aller menschen levensgeschiedenis.* Id. *Eene verleidster, die veler onschuldige ziel voor de eeuwigheid verderft.* Id. *Hij bewaart hen als den appel (niet de appels) zijner oogen.* B. Zelfs van datgeen dat elk in het mrv. bezit: *Als aller oor geboed is.* v. d. H. *Oor en oog staan in zulke gevallen voor gehoor en gezigt, van daar het enkelvoudigs.*—Zoo ook: *Zij maakten zich meester van de kanonnen.* v. d. P. Niet gelijk het Eng. *meesters.* Maar *ziel, hart en der-*

gelijken kunnen ook in het mrv. gebruikt worden: *Laat het Evangelie in uwe harten schijnen.* v. d. H. *Troost te storten in de harten zijner leerlingen.* B. *Zoo zorgt dezelfde liefde voor onze lichamen en voor onze zielen.* B.

Van zelfstandige en bijvoegelijk nmw.

352. Het bijv. schikt zich naar het zelfst. in get., gesl. en nmv. Dat is te zeggen, dat het lidw., bijv. nmw. en voornmw. in de opgenoemde toevalligheden met het zelfst. naam- of voornmw. moeten overeenkomen, voor zoo ver de middelen van verbuiging in de taal aanwezig zulks toelaten, en wij geene aanleiding hebben om de uitgangen, welluidendheidshalve te verzwijgen, b. v.: *Indien gij den vermoeijenden arbeid des landmans als eene ligte taak beschouwt, dan hebt gij voorzeker uwe trage leden nog nooit tot afmatting toe ingespannen.—Wie zal mij, ongelukkigen, dit verlies vergoeden?* Stelt men in het laatste voorbeeld *u* in plaats van *mij*, dan kan men, den vocativus gebruikende, *ongelukkige* zeggen.

1. Dat we aan de uitgg. niet slaafsch gebonden zijn, is boven uitvoerig aangetoond. (Zie § 156, V.) Wij behoeven dan ook niet schroomvallig het lidw., bijv. nmw. of voornmw. te herhalen, al is het ook dat ze bij aanvulling in het tweede lid eener zinsnede anders zouden luiden dan in het eerste, maar zeggen getroost: *Een zekere schroom en huicering.* B. *Door uwen bezadigden moed en voortreffelijk beleid.* v. H. *Ik hoop dat deze jonge vorst hem tot zijnen geleider en voorbeeld nemen zal.* v. H. Wanneer nogtans ww. van verschillende geslachten bijeen gevoegd worden, is het meestal verkieslijk het lidw. te herhalen: *Het water en de wijn, of de wijn en het water*; ook waar het gesl. hetzelfde is, maar twee verschillende voorww. bedoeld worden, herhaalt men het lidw. Wanneer ik zeg: *de schrijver en uitgever van het werk*, dan noem ik denzelfden persoon onder twee benamingen; wil ik ze als twee personen onderscheiden, dan zeg ik *de schrijver en de uitgever*. Zoo zou *de brood- en steenbakkerij* ééne bakkerij zijn waar brood- en steenen gebakken werden, maar *de brood- en de steenbakkerij* zijn er twee.

2. Maten, gewigten en geldwaarden staan dikwijls in het enkelv., hoewel een voorafgaand telw. ons het mrv. voor den geest brengt: *een man van vijf voet, zes duim; zes el laken; een slagto van 900 pond; een schip van 800 ton; een spiegel van 500 gulden.* Dit geschiedt meestal bij inkorting, zonder dat men daarbij aan eene bijzondere bedoeling behoeft te denken. Nogtans is de aanmerking niet te verwerpen, dat men zich bij voorkeur van het mrv. bedient, wanneer men meer opzettelijk de eenheden als zoodanig wil aanduiden: *Ik heb het paard verkocht voor honderd pond*, drukt alleen de som uit; maar *hij heeft mij honderd ponden* (dat is souvereinen) toegeteld, bepaalt de muntspecie. Een dergelijk onderscheid tusschen 100 gulden en 100 guldens, door Ten Kate, D. I., bl. 346 aangetoond, verdiende niet door Bild. (Sprakl. bl. 267) als *een domme spitsvindigheid* te worden uitgekreten. Weil. en Bild. willen dat men *honderd en eene pen, honderd en een schaap* zeggen moet; wij gelooven dat het mrv. hier even goed kan geduld worden, wanneer men het telw. een onverbogen laat: *honderd en een pennen* heeft niets stootends.

3. Ook jaren wordt nu eens tot jaar afgekort, dan weder voluit geschreven, zonder verschil van bet., b. v.: *Veertien jaar lang.* d. V. *Nog geen twintig jaren oud.* v. H. *Zeshonderd jaren lang.* S. St. Maar achter onbepaalde hoeveelhedenbenamingen is de afkorting niet gebruikelijk; men zegge dan *eenige, vele, weinige jaren.* Hetzelfde geldt van *man*: *500 man*, gelijk men in het Eng. *500 horse* zegt, in de bet. van ruiters.

4. Het uur van den dag of nacht wordt door *ure*, niet *uren* aangeduid, omdat het grondgetal in de plaats van het getal van orde getreden is, en *vieruur*

b. v. niet anders is dan *de vierde ure*. Dat sommigen vóór het genoemde uur *te* en anderen *ten* zeggen, is daaraan te wijten, dat het w. zoo wel V. als O. is. Zoo leest men *ten drie ure. v. d. P. en te zes ure. d. V.*

5. Reeds vroeger hebben wij opgemerkt dat het bijv. nmw. achter het zelfst. onverbogen blijft; thans geven we op dien regel deze uitzonderingen: 1. het tegenw. deelw., dat veelal de verzachtende *e* duldt: *De vreemdeling, mij aanstarende*; 2. titels, als *Alexander de groote, Karel de twaalfde: Het vermogen van zynen zoon, Karel den Stouten*. S. St. (Vergel. hiermede 4 van de vorige §).

6. Hoe de bet. van het bijv. nmw. door weglating van den uitg. kan gewijzigd worden, is boven (§ 156, iv) kortelijk aangewezen.

7. Wanneer twee bijv. nmw. bij een zelfst. staan, dient men in het oog te houden of het eerste ook tot bepaling van het tweede dient; want in dat geval is het bijv. en blijft onverbogen: *Ligt blaauwe oogen, donker groene bladen, een heel oude boom* — *Een halve gebakken aardappel* is iets anders dan *een half gebakken aardappel*.

Van betrekkelijk en betrokken.

353. Het betr. voornmw. komt met het betrokkene, gewoonlijk *antecedens* genoemd, wel in get., gesl. en pers. overeen, maar niet noodzakelijk in nmv.: *Een vriend, die mij vleit, is gevaarlijker dan een vijand, wien de minste mijner misstappen stof tot luide afkeuring oplevert: door genen word ik tot een al te gunstig oordeel over mij zelve verleid; deze dwingt mij tot eene oplettendheid, welke mij voor dwalingen bewaart. Ik, die u ken, kan u beoordeelen; maar zij, die u niet kent, spreekt van hooren zeggen.*

1. Om het gelijksoortige onder éénen regel te brengen, wordt het *betrekkelijke* hier in den ruimsten zin genomen: men begrijpe dus mede daaronder het pers. voornmw. van den 3. pers. (volgens § 189) en tevens het daarvan afgeleide bezitt. voornmw. voor zoo ver het door het gesl. terugzigt heeft op het voorafgaande.

2. Wanneer het betrokkene niet een *individu*, maar eene klasse van wezens vertegenwoordigt, dan staat het *betrekkelijke* in het O. gesl.: *Octavianus is een huichelaur, dit was Cæsar niet. v. H.* Ook het getal komt dan niet in aanmerking: *Zij zouden dan voorwerpen van verachting geworden zijn, nu waren zij het van medelijden. v. d. P.*

3. Wanneer het betrokkene achter het kw. *zijn* door het herhaald wordt, dan gebeurt het wel dat men om de welluidendheid, den 2. met den 3. pers. van het volgende kw. verwisselt: *Gij waart het die mij bad. Gij waart het die mij bemoeidigde. v. d. H., waar bemoeidigt hard zou luiden.* De eerste pers. duldt in zulke gevallen geen verwisseling: *Ik zelve ben het die gezondigd heb* (1 Chr. xxi. 17).

Zelfs wanneer de 1. of 2. pers. achter *zijn*, door een zelfst. nmw. herhaald wordt, behoudt hij meestal zijne regten: *Ik ben de Heer, uwe God, die u uit Egyptenland uitgeleid hebbe, niet heeft. Zijt gij die man, dewelke tot deze vrouwe gesproken hebt?* (Richt. xiii. 11).

4. Wanneer een betr. w. op verscheiden voorww. van verschillend gesl. terug wijst, dan heeft het M. de voorkeur: *Indien mijn broeder en zuster te huis zijn, zal ik hun de boodschap doen*; en wanneer het op verschillende pers. slaat, kent men den voorrang aan den 1. boven den 2., en aan dezen boven den 3. toe: *Gij en ik hebben onze kinderen verzorgd. Gij en zij waagt uwe belangen.*

5. Het pers. en bezitt. voornmw. rigten zich niet naar het woord—maar naar het persoonsgesl. van het betrokkene: *Dat stoute ding heeft haar boek gescheurd. Dit meisje betreurt hare moeder. Die goede ziel denkt dat wij*

hem niet zien. Met het betr. voornmw. is het anders: *Een boos wijf, dat niet te temmen is.*

6. Wanneer het betrokkene een *collectivum* is, kan het betrekkelijke somtijds bij voorkeur in het mrv. staan: *Wat wil dit volk dat ik voor hen wezen zal?—wat indruk maakt het op hen, mij als hunnen soeverein te ontvangen?* v. d. P. *Zoo waarachtig blijft er eene rust over voor het volk Gods, waar zij, getroost enz. dit land der vreemdelingschap vergeten. B.*

7. Dat wat dikwijls *hetgeen* dat beteekent, en gelijk in het Eng. het betrekkelijke en het betrokkene in zich bevat, hebben wij § 191 reeds ter loops aangewezen. Schijnbaar onnaauwkeurig is het volg. voorb.: *Gij wilt niet uitstellen wat gij niet weet of uitstel lyden kan.* v. d. H. Maar hoe alpend zou het zijn om te zeggen: *hetgeen waaraan gij niet weet of het uitstel enz.*

8. In zeggingen gelijk de volgende, is *dat* niet betr. voornmw. maar voegw.: *Gedurende de zeven onvergetelyke jaren, dat ik in die gemeente werkzaam was.* v. d. H. Dit voegw. staat in een naauw verband tot *gedurende*, dat wel voor een voorz. doorgaat, maar inderdaad tegenw. deelw. van *duren* of *geduren* is. Daarom zegt men: *gedurende den tyd dat hij bij mij was*, en wederom: *nog herdenk ik den tyd dien hij bij mij doorbragt.*

9. Hoewel *wie* doorgaans op perss. wijst, vindt men het ook met betrekking tot zaken gebruikt: *De zaak voor wie hij zijn leven veil gehad heeft.* v. H. *Een trek naar wetenschap, wiens bevreëding.* B. Wij zouden in het eerste voorb. liever *waarvoor* en in het tweede *welks* gebruiken.

10. *Zulks* doet somtijds de dienst van betr. voornmw.: *Het zal u dlijken dat Mæcenas zulks gedaan heeft.* v. H.—namelijk *de wapens aangejord.* *Hoe Messala, toen het overshot van het overwonnen leger, nog omtrent veertien duizend mannen sterk, hem het opperbevel van hetzelfde waardig keurde, zulks van de hand wees.* Id.

Van een werkwoord met het subject.

354. Het kwk. schikt zich in get. en pers. naar het onderw. der rede: *Wij moeten eten om te leven; maar een gulzigaard leeft om te eten. Gij, die mij zaagt dwalen, waarom hebt gij mij niet gewaarschuid?*

1. Hetgeen onder No. 4 van § 353 over den voorrang des persoons gezegd is, geldt ook hier: *Als ik en gij nevens elkander reden* (2 Kon. ix. 25). *Gij en was vaders huis zult omkomen* (Esth. iv. 14).

2. Wanneer het subj. uit twee of meer voorww. bestaat, dan wordt het kwk. wel doorgaans in het mrv. geplaatst, maar deze regel duldt nogtans meer dan ééne uitz. Het gaat zelfs niet door, dat twee nmw. door en verbonden, noodzakelijk een kwk. in het mrv. bij zich hebben; want, wanneer ze in de bet. na verwant zijn, zoo dat zij bij den hoop genomen, voor verschillende benamingen van dezelfde zaak kunnen doorgaan, dan staat het kwk. niet zelden in het enkelv.:

Mij bevangt een zekere schroom en huivering. B. *Indien deugd en heiligheid het sieraad van alle menschen wa e.* v. d. H. *Zoo werd in onze kindjaren weestlust en waarheidsliefde bij ons opgewekt.* v. H. de.

3. *Collectiva* (verzamelingsww.) hebben bij ons meestal een kwk. in het enkelv.: *Het volk was ontvreden; de vergadering ging uiteen; het par.ement is van gevoelen* enz. Wanneer echter het *collectivum* nader door een mrv. omschreven wordt, komt het kwk. ook wel in het mrv. te staan: *De groote loop der bedijders meenen dat zij met een onergertijk leven al wel volstaan kunnen.*

4. Wanneer de deelen van een twee- of meerledig subj. *collectief* genomen worden, staat het kwk. in het enkelv., b. v.: *Smakelyk eten en daarna hard loopen, is ongezond.* De bedoeling is niet, dat *smakelyk eten*, veel min dat *hard loopen* ongezond is; maar dit wordt beweerd van de snelle opvolging dier handelingen: er is eenheid van denkbeeld onder de tweeledige uitdrukking, en dit is juist de aard van het *collectieve*. Iets dergelijks vindt plaats,

wanneer wij zeggen: *vijf en drie is acht, tweemaal zes is twaalf*. Vijf kan niet acht zijn, en drie nog minder; maar de som van vijf en drie is acht, en zes, tweemaal genomen, is twaalf. Hierin verschilt onze taal van het Engelsch, dat *five and three are eight, twice six are twelve* zegt. Het eene is zoo goed als het andere waar het te huis hoort; men wachte zich van uit navolgingszucht het taaleigen te verloochenen.

5. Ook de uitdrukking *meer dan een* is als *collectief* te beschouwen, en wij gelooven niet dat het voorb. door Weil. (Spraak., bl. 251) opgegeven, met het taalgebr. instemt. Wij zouden zeggen: *Er is meer dan een wijsgeer geweest, die dit beweerd heeft, niet hebben*.

6. Dat de uitg. des 2. pers. wel eens, welluidendheidshalve, verzwegen wordt, is ons (§ 215, k) reeds gebleken. (Vergel. ook § 353, 3.) Zie hier nog een voorb.: *Toen gij bij mij waart en beweerde*. van Heusde.

7. *Daar is er*, in plaats van *daar zijn er*, komt bij Hooft en ook bij vroegere en latere schrijvers dan hij, veelvuldig voor. (Zie Hoogstr. Geslachtl., bl. 343 en volgg.) en wordt door Weil. en Bild. in bescherming genomen. Het volgende kw. staat evenwel altijd in het mrv.: *daar is er die zeggen, die meenen* enz. Er wordt door W. aan deze zegswijze zekere fraaiheid toegeschreven. Wat daar van zij, men schijnt er thans minder dan voorheen mede op te hebben.

8. Wanneer de leden van een subj. door *of—of*; *noch—noch* verbonden zijn, ziet men meestal het kw. in het enkelv., omdat wij het in gedachte met elk lid afzonderlijk verbinden. Verzwijgt men het eerste *noch*, dan kan ook het mrv. gebruikt worden: *mijn verstand noch hart dulden zulks*. v. H.

9. Wanneer door eens meervoudige uitdrukking slechts een enkel voorwerp bedoeld wordt, staat het kw. noodzakelijk in het enkelv.: "*De Gebroeders de Wit*" is een fraai schip. "*De zeven Kerken van Rome*" is niet ver van de beurs. "*De Roovers*," van Schiller, was het voortbrengsel van een jeugdig genie.

Van werkwoorden onderling.

355. Twee of meer kwkw. door *en* verbonden, moeten in dezelfde wijs staan: *Indien ik de waarheid spreek en gij mij niet gelooft, wiens schuld is dat? Ik wensch van harte dat het uwen vriend wel ga, en dat zijne keuze hem nimmer berouwe*.

Zulke zeggingen als "*bidt, en u zal gegeven worden, zoekt en gy zult vinden*," zijn niet als uitzz. op den regel aan te merken; want hier dient het voegw. niet om twee kwkw. maar om twee leden van een volzin te verbinden.

ACHT EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

ONDERLINGE BETREKKING DER WOORDEN DOOR BEHEERSCHING.

Wat beheersching is.

356. Beheersching is dat gedeelte der Syntaxis, dat de verbuiging en vervoeging van ww. in eenen zamenhang regelt.

Het beheerschen, dat figuurlijk aan ww. wordt toegeschreven, komt eigenlijk aan de daarin opgesloten begrippen toe; want een w., afgezien van de teekenis, is een dood ligchaam, dat niets vermag.

Beheersching eigenlijk en oneigentlijk.

357. De onderscheiding van eigentlijke of oneigentlijke beheersching, moge, wijsgeerig beschouwd, hare waarde hebben, maar kan in de beoefening der Syntaxis gemist worden, omdat het ons daar te doen is om eene aanwijzing, hoe wij de verbuiging en vervoeging naar de onderlinge betrekking van ww. in het verband der rede moeten rigten. Zoodanige aanwijzing is het doel der hieronder staande regels.

Beheersching van zelfst. nmw. onderling.

358. Een zelfst. nmw. kan een ander zelfst. nmw. alleen in den 2. nmv. beheerschen, b. v. : *Des konings zoon, of de zoon des konings.*

1. Wanneer van twee bij elkander gestelde zelfst. nmw. het eerste eene hoeveelheid uitdrukt, dan staat het tweede in den 2. nmv. : *een glas wijns, eene bete broods, weinig tijds* enz. Dat men in de gemeenzame taal den buitingsuitg. onderdrukt en *een glas wijn* enz. zegt, verandert de betrekking der ww. niet. Ook wanneer het tweede nmw. een mrv. is, blijft het geval hetzelfde, al is er geen uiterlijk teeken van 2. nmv. b. v. : *Een schepel erwten, een pakje naalden, een dozijn flesschen.*

2. De spreekwijs *eene hand vol*, staat volkomen gelijk met *een huis vol, een kerk vol*; en hoewel *vol*, gelijk wij nader zien zullen, ook een 2. nmv. beheerschen kan, gelooven wij dat in de ww. *een hand vol stafs, hand* het regerende w. is. *Vol* staat als naders bepaling bij *hand*, om aan te duiden dat er aan eene inhoudsmaat, niet aan lengte, hoogte, of dikte gedacht wordt. Gelijkstandige zeggingen zijn *een vinger dik vet, een voet hoog sneeuw*. Zoo vervalt dan de vraag, door sommigen geopperd, of men *twee handen vol* of *twee handvollen* behoort te zeggen, want wie hoorde ooit van *twee vingerdikken* of *drie voethoogen*? Wij behoeven daarom de *handfuls* en *mouthfuls* in het Engelsch niet af te keuren; maar even min dat taaleigen tot een rigtsnoer voor het onze te maken.*

Wij kunnen van dit onderw. niet af, zonder aan te merken, dat in de opgegeven voorbb. de ww. *dik, hoog* en *vol* geheel van aard veranderen en ophouden bijv. nmw. te zijn. Het zijn bijww. beteekenende *in de dikte, in de hoogte, in de volle*, waarbij men het verl. deelw. *gemeten* of *genomen* verstaan kan. Van hier dan dat er onderscheid is tusschen *een hand vol geld* en *een volle hand geld*: het eerste is een losse greep, waarbij het op eenige stukken meer of min niet aankomt; het tweede, eene hand ter dege gevuld.

Bijvoegelijk nmw. met 2. nmv.

359. In een hooger en stijl wordt het bijv. nmw., dat waarde of onwaarde, herdenken of vergeten te kennen geeft, door een 2. nmv. gevolgd: *Der vermelding waardig; zijns verbonds gedachtig; der bedreigde straf*

* Zegt men, onze voorouders kenden een mrv. *handvollen*, gelijk blijkt uit Gen. xii. 47, en nog twee plaatsen bij de Jager aangehaald, wij antwoorden dat onze bijbelvertalers rijkelijk eigenheden in de spraak hadden, die thans verouderd zijn. Van der Palm heeft daarvoor, op de aangehaalde plaats *volle handen*, en Ruth ii. 16 *bundels*, ten blyke dat hij de spreekw. voor verouderd hield.

ongedachtig enz. Zoo ook, *des doods schuldig*, *zich zijner onschuld bewust*.

1. Ook *zad*, *vol*, *moede*, *schuldig*, *bewust*, *kundig* en *onkundig*, komen met een 2. nmv. voor: *Oud en der dagen zad*; *vol zoeten wijns*; *des berouwens moede* (Jer. xv. 6); *der zake kundig* enz. Dit alles is min of meer verouderd en van de gemeenzame taal uitgesloten; maar in een deftig opstel kan het, met oordeel gebruikt, nog te pas komen: *des ontfermens moede*. v. d. H.

2. Opmerking verdienen hier de volgg. spreekwijzen aan onze taal eigen: *goed buurs*, *goed arms*, *goed geefts*, *goed lachs*; *hard leers*, *hard kinds*; *mans genoeg*. Ook het bijv. nmw. *gezind* heeft eenen 2. nmv. bij zich: *'k Ben nu niet hofs gezind*, leest men bij Cats, dat is, niet gezind om in den hof (in den tuin) te gaan.

3. Een bijv. nmw., in den overtreffenden trap, heeft veelal een 2. nmv. bij zich: *De magtigste der koningen*; *de rijkste burger van de stad*. Dikwijls wordt deze nmv. met *uit*, *onder* of *in* omschreven: *Het schoonste paard uit het geheele gewest*; *de minste onder de broederen*; *het grootste gebouw in het gansche land*.

Bijv. nmw. met 3. nmv.

360. De 3. nmv. staat bij een bijv. nmw., om uit te drukken, dat eene eigenschap of omstandigheid, met opzigt tot eenen pers. of eene zaak, aan het onderw. der rede wordt toegekend: *De Alwijze alleen weet wat den mensch dienstig is*. *Het werk dat u gemakkelijk is, valt mij moeijelijk*. *Streelend is het den sterveling zich te hooren prijzen, maar heilzaam wordt het hem dan eerst, wanneer hij over onverdienden lof heeft leeren blozen*. *De lof is daarom den wijze wel nuttig, maar den dwaas is hij tot een valstrik*.

Elk bijv. nmw. kan dus een 3. nmv. bij zich hebben; en zij die hier alleen van bijv. nmw. van voordeel of schade spreken, beperken dezen regel al te zeer, b. v.: *Dit groen is mij te donker*; *is u die thee zoet genoeg?*

Bijv. nmw. gevolgd van een 4. nmv.

361. De 4. nmv. staat bij een bijv. nmw., dat eene maat te kennen geeft: *De Tafelberg is 3582 voeten hoog*. *Men vindt ook hier enkele menschen die meer dan honderd jaren oud zijn*. *De afstand is wel twee uren ver*. *Het is nu vier dagen geleden*.

Deze regel is voor het gebr. zeker voldoende, maar bij dieper onderzoek blijkt het, dat *hoog*, *oud* en *ver* in de opgegeven voorbb. geen bijv. nmw. zijn, gelijk boven, onder No. 2 van § 358 reeds is aangetoond; en dat de zoogenaamde 4. nmv. een 2. nmv. is met onderdrukking van het voorz. van. Zie hier de voorbb. zonder ellipsis: *De Tafelberg is een berg van 3582 voeten, in de hoogte gemeten*. *Men vindt ook hier menschen van meer dan honderd jaren aan ouderdom*. *Het is een afstand van twee uren in verte, of wat de verte betreft*. Het laatste voorbeeld: *het is nu vier dagen geleden*, is van een anderen aard: *Vier dagen* is, streng genomen, 1. nmv. bij *is*, want elke menigte kan, collective beschouwd, een kw. in het enkelv. bij zich hebben. (§ 354, 4.) Daarenboven kan *geleden* als deelw. van het O. kw. *lijden*, dat is *gaan*, geen 4. nmv. beheerschen. Bij omzetting

zou men zeggen: *Vier jaren zijn er geleeden of voorbij gegaan.* Want er en het kunnen bij verwisseling gebruikt worden, gelijk onder anderen Bild. in zijne Spraakl., bl. 329, heeft aangetoond.

Wkw. gevolgd van 1. nmv.

362. Wkww. die een *zijn*, *blijven* of *worden* te kennen geven, hebben zoo wel achter als vóór eenen 1. nmv.: *Muizen zijn schadelijke dieren. Een bedorven kind wordt zelden een goed mensch, maar blijft veelal in elken leeftijd een deugniet.*

Ook de onbep. W. van *zijn*, voorafgegaan door *schijnen*, *blijken*, *toeschijnen*, *voorkomen* en dergelijken: *Uw vader schijnt mij een verstandig man te zijn. Mijn oudste vriend bleek naderhand de stichter van mijn onheil geweest te zijn.*

Schijnen heeft, ook wanneer te *zijn* verzwegen wordt, een' 1. nmv. achter zich: *De kat schijnt wel een zachtzinnig dier, maar zij is valsch. Heeten*, als O. wkw., heeft ook twee eerste nmv.: *Willem I. heette de zwijger.*

Wkw. gevolgd van 2. nmv.

363. Sommige wkww. beheerschen in den deftigen stijl eenen 2. nmv. Tot deze klasse behooren: *gedenken*, *zich ontfermen*, *zich erbarmen*, *zich schamen*: *Gedenkt des Sabbatdaags. Ik zal mij ontfermen diens ik mij ontferme* (Rom. ix. 15). (Vergelijk voorts de voorbb. § 171, 3, aangehaald.) Maar zelfs in onze bijbelvertaling wordt deze 2. nmv. op veel plaatsen door een voorz. vervangen.

Des lands verwijzen, voor in ballingschap zenden, is verouderd. *Verwijzen* beteekende in dien zamenhang *vonnissen*, en had, in navolging van het Latijn *damnare*, een genitivus bij zich.

Wkw. gevolgd van 3. nmv.

364. Bij wkww. die een *geven* of *nemen* uitdrukken, staat veelal de 3. nmv. van den persoon wien het aangaat. Dit *geven* en *nemen* moet in den ruimsten zin verstaan worden, zoo dat elke wijs van mededeelen, als *zeggen*, *schrijven*, *melden*, *verhalen*, *berigten* enz. tot het *geven* betrokken worde, en de tegengestelde beteekenissen van *verzwijgen*, *onthouden*, *verbergen* enz. tot het *nemen*. Maar ook met deze uitbreiding van den zin van *geven* en *nemen*, kan men de gevallen, waarin de 3. nmv. te pas komt, niet omvatten. Hieruit blijkt, dat het gebruik van den 3. nmv. (en van elken nmv.) niet afhangt van de bet. van eenig voorafgaand wkw., maar van het geval waarin men zich eenen pers. of eene zaak voorstelt: *Teeken mij een paard. Schil hem eenen appel.*

De vriendschap van Damon en Phintias kwam Dionysius ongeloflijk voor. (Men herleze hetgeen over gevallen en naamvallen, § 91, gezegd is.)

1. Het onderscheid tusschen 3. en 4. nmv. is meestal zoo blijkbaar uit den samenhang, dat men zich niet ligt daarin vergissen zal. Van daar dan ook dat men der welluidendheid ten gevalle, menigmaal het uiterlijke teeken van 3. nmv. weg laat. Dit staat in verband met hetgeen boven (§ 60) over het verzwijgen der *n* als sluitletter gezegd is. Zie hier voorbb.:

Ik heb hare bekoringen minder tegenstand geboden. S. St. *Indien dit werkje ook uwe jeugdige harten eenig belang kan inboezemen.* v. d. P. *Het ontbreekt die levende wezens aan een hoofd en heer.* v. d. P. *Hij zeide dus de broederen vaarwel.* v. d. P. *Zij, die de grondstellingen der mozaïsche Godsdienst waren toegedaan.* v. d. P. Van dien aard is ook: *nu gebod hen hun pligt.* v. d. P, waar *hen* als 3. nmv. staat, om niet tweemaal *hen* te zeggen. In de bovenstaande voorbb. zou men overal de *n* kunnen aanvoegen; maar wat is er bij te gewinnen? Voor de duidelijkheid niets; en voor de uitspr., gemaktheid en wanklank.

Men toetse hieraan ook zulke voorbb. als het volgende; *Het hart verdraait de uitspraken der rede en verzacht hare wischen; omdat het de eersten aan duidelykheid, en de laatsten aan gezag ontbreekt.* B.

2. We achten het niet overbodig hier voor de dwaling dergenen te waarschuwen, die meenen achter zekere wkww. een 4. nmv. van den pers. in plaats van een 3. te moeten gebruiken, omdat de Syntaxis der Latynsche taal zulks voorschryft. *Leeren, vragen, gebieden en verbieden* zijn van de bedoelde soort. Zij hebben in onze taal wel den 4. nmv. van de zaak, maar den 3. van den pers. bij zich.

Gehoorzaamheid trachten we onzen kinderen te leeren. v. d. P., *Dat hij niet alleen den ingezetenen, maar allen vreemden verbood den vijand met toevoer te ondersteunen.* S. St.

Als men met verslagenheid in het harte den apostelen vroeg: wat moet ik doen enz. v. d. H.

En zijne zonen deden hem gelijk hij hun geboden had. v. d. P.

Volstrekte eenparigheid is hier niet te verwachten, deels omdat het teeken des 3. nmvs., gelijk boven aangetoond werd, niet zelden onderdrukt wordt, en deels omdat de uitnemendste schryvers zich bezwaarlijk met letterzifterij kunnen inlaten, en daardoor zich zelven niet altijd gelijk blyven. Zoo drijft in de volgg. voorbb. de Latynsche Syntaxis boven: *Zij leert hen in elken mensch een kind van God beminnen.* v. d. H. *Hij gebood hen in het schip te gaan.* v. d. H.

3. Men wachte zich even zoo voor navolging van het H. D. *Verzekeren* heeft bij ons 3. nmv. en bij de Duitschers veelal 4. nmv. van den pers.; daartegen gebruiken zij *volgen, vleijen, dienen* en *helpen* met 3. nmv. *Zoodat ik mijnen lezers verzekeren kan.* v. H.

4. Wanneer men twijfelt of eenig wkww. met 3. of met 4. nmv. behoort gebruikt te worden, dan is het meestal voldoende te onderzoeken of het wkw. O. of bedrijvend is: waaraan men dit weten kan, is § 196 aangetoond. Men zal dan met 3. nmv. gebruiken de volgende wkww.: *behagen, mishagen, bevallen, schijnen, voorkomen, blyken, gelyken, naderen, aanstaan, toebehooren, bijvallen, gelukken, mistukken, toevloeyen, wederbaren* en meer anderen, die niet als lydende wkww. kunnen vervoegd worden: *Vorsten, die waarlijk vorsten zijn, bezitten ééne hoedanigheid, waarvan een Heidensch schryver zeggen zou, dat zij hen den onsterfelyken Goden doet naderen.* v. d. P. *Gewesten welken niets ontbrak.* S. St.

5. *Laten* en het gelijkbeduidende *doen*, zijn bedr., al is het dat zij niet door omzetting in den lydenden vorm kunnen overgaan. Het *object* of voorw. van die wkww. is eigentlijk de onbep. W. die er op volgt, en die óf alleen staat óf van een 3. of 4. nmv., naar gelang van den zin der zeggung, verzeld gaat, b. v.: *Laat regenen; laat maar waayen. Laat de kinderkens tot mij komen; Hij doet zijne sonne opgaen.*